

Přebor autorů fantastiky 2025

Přebor autorů fantastiky neboli PAF je pomyslný žebříček autorů, kteří získali nejvíce ocenění v literárních soutěžích žánrů sci-fi, horor a fantasy za uplynulý kalendářní rok. Cílem počínů je podpořit autory v dalším psaní a inspirovat ostatní. Původcem myšlenky je Michael Bronec ze Strak na vrbě, elektronické vyhodnocení zajišťuje Vladimír Němec. Od počátku evidence PAF (tedy od roku 2008) až do dnešního data bylo autory napsáno a do soutěží odesláno 12 450 povídek, z kterých bylo do PAF zařazeno 1 872 od 707 autorů (statistiku zpracoval Vladimír Němec).

Každoroční výsledky žebříčku a jména nejúspěšnějších finalistů přeboru bývají vyhlášeny na pravidelném prosincovém Fénixconu v Brně.

Podklady vyhodnocení PAF za rok 2025

V roce 2025 bylo do literárních soutěží s tématem fantastiky odesláno 405 povídek. Z nich bylo 78 (od 67 autorů) zahrnuto do PAF.

Do vyhodnocení PAF 2025 byly statisticky zpracovány výsledky z těchto soutěží:

Cena Karla Čapka (dále jen CKČ):

CKČ – kategorie novela,

CKČ – povídka,

CKČ – krátká povídka,

CKČ – mikropovídka,

Daidalos, Žoldněří fantazie,

Vidoucí, Rokle šeré smrti – kategorie od 18 let,

Rokle šeré smrti – kategorie do 18 let,

Spionátor,

Sardenské legendy.

Finalisté PAF 2025:

V letošním přeboru se prvního místa zmocnila Lucie Matěj-
k

číková s 21 body. Lucie získala 1. místo v *Žoldněřích fantazie* s povídkou *Krvavá věštba*, a dvakrát zabodovala v Ceně Karla Čapka – s 1. místem v kategorii novela (povídka *Síně tváří*) a 2. místem v kategorii povídka (*Srdce bohů*).

Druhé místo obsadila Magda Duhonská s 13 body za 3. místo v soutěži *Rokle šeré smrti* (povídka s názvem *Omušambwa*) a za 6. místo v soutěži *Vidoucí (Hranice stínu)*.

Třetí místo vybojovala Tereza Polivchuk Poslušná s 12,5 body za 1. až 2. místo v soutěži *Rokle šeré smrti* (povídka *Al-láh se od nás odvrátil*) a za 3. místo v soutěži *Spionátor (Černý hvozd)*.

O pouhý bod za Terezou byl Michal Witz (11,5 bodů), a Michalovi šlapala na paty Anina Perpello (10 bodů). Se stejným ziskem 9 bodů se umístili Miroslav Vlach, Linda Sigmundová a Ondřej Adler, čímž se v přeboru PAF 2025 podělili o 6. až 8. místo.

PAF 2025

#	Jméno	Celkem
1.	Matějčíková Lucie	21
2.	Duhonská Magda	13
3.	Poslušná Polivchuk Tereza	12,5
4.	Witz Michal	11,5
5.	Perpello Anina	10
6.-8.	Vlach Miroslav	9
6.-8.	Sigmundová Linda	9
6.-8.	Adler Ondřej	9
9.-12.	Ožana Hynek	8
9.-12.	Žlebek Jan	8
9.-12.	Pazderková Petra	8
9.-12.	Röselová Kristýna	8

pokračování na str. 13

OBSAH

Přebor autorů fantastiky 2025	1	Tajnosti Londýna	16	Ratio piano, ratio forte	27
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Evropa nevkvétá	17	Časem s vědou – únor	28
Předplatné i doplatné na 2026	2	Padesát let Temné strany Slunce	18	Chlapec, který si hrál, až ...	29
Nominace cen Ludvík a Mlok	2	Ediční poznámka	18	28 dní poté	30
Hvězdný bulvár	3	K obrazu svému	19	Bouřlivé výšiny	31
Proč nepsal Erich von Däniken o jídle	11	Povinná školní docházka?	24	Comic Con Praha 2026	32
Rozhovory s trojicí vítězů	13	Polsko pohledem polovičního cizince	25	Odin a Dračí dech	32
Tudy na nás, přes ochranu dětí	15	Časem s vědou – leden	26	Patriot	32

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Vracíme se do předkovidových časů, ale ne zrovna v tom pozitivním. Mnozí jste si jistě všimli, tedy alespoň doufám, že jste v lednu nedostali váš nejoblíbenější časopis, a následkem toho nyní čtete dvojčíslo. Jednak jsem nějak podcenil náročnost práce na knize paměti Františka Novotného: *Námořník z domu s cimbuřím* a druhak (jak se dnes stále častěji říká) novoroční únava postihla i mnohé naše přispěvatele,

s čestnými výjimkami ovšem, zda musím jmenovat hlavně Františka Houdka, který má v době, kdy smolím tyto řádky, připravenou vědeckou rubriku i na březem. Další dobrou zprávou je návrat *Britské konzervy*, Petr Svoreň, jr. dokončil dizertační práci (ve skutečnosti knihu o vlivu populismu na britská referenda) a poslal nám článek o proměnách *zombie filmu*. Proto jeho text mimořádně najdete až ve filmové rubrice na konci čísla.

Když jsem u toho děkování, zvláštní dík si zaslouží Marian Kechlibar, který oklikou zajistil nejdelší článek tohoto čísla „K obrazu svému“. A samozřejmě musíme poděkovat i Mirce Dvořákové, která nám zprávou o PAF zařídila úvodní text.

Hlavně čtenářům nespojitě rubriky *Odposlechnuto* se omlouvám za to, že jsem se nechal až příliš pohlitit současnou situací doma i ve světě, a tak v ní místo obvyklých špílů převládají hlavně politické postřehy.

Na náladě samozřejmě nepřidal ani odchod našeho kamaráda Zdeňka Pobudy, proto patří dík Dáše Heřtové, že na Ericha von Dänikena vzpomíná ve veselejším tónu. V březnu (snad zase) na shledanou.

Zdeněk Rampas

Předplatné i doplatné na 2026

Ač se ani *Interkomu* nevyhnula zdražovací spirála, ponecháváme předplatné do ČR na 500 Kč. Platit lze přes konto u Fio banky, číslo konta je: 2700397108/2010. Pokud si nejste jisti, jak na tom jste s platbou za minulý ročník, napište mi.

Počet čtenářů, kteří chtějí zasílat *Interkom* jen a pouze v PDF formátu, každým rokem roste. Pošlete mi na na výše uvedené konto symbolickou stokorunu, ať vím, že o to zaslání i v tomto roce stojíte. Slovenští zájemci mohou pro platbu ze SR využít IBAN: SK89 8330 0000 0027 0039 7108 (platbu zadejte jako vnitrostátní převod v eurech podle momentálního kurzu).

ZR

Nominace cen Ludvík a Mlok

Ludvík

Roman Randolf Kresta, SFK Radegast, nominuje **Davida Macháčka** za uspořádání Koprconu 2025.

Zdeněk Rampas, SFK BC, nominuje duo **Jaroslava Olišu, jr. a Václava Pravdu** za organizaci české účasti na Worldconu 2025.

Mlok

Roman Randolf Kresta, SFK Radegast, nominuje **Václava Pravdu** za čtvrtstoletí organizací onů a další práci pro fandom.

Zdeněk Rampas, SFK BC, nominuje **Karla Dvořáka** za mnohaletou práci na archivu českých a slovenských fanzinů dostupném na stránkách <https://fanziny.4fan.cz/>

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 1-2/2026 (386)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6,
161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Redakční kruh

Franta Houdek, Jan Vaněk jr.
a Michaela

Autoři tohoto čísla

Miroslava Dvořáková, Ivo Fencí,
Daniel Foubert, František Houdek,
Richard Klíčnický, Pavel Kosatík,
Marie Michlová, Ondřej Neff,
František Novotný, Jakub Peřina,
Zdeněk Rampas, Jaroslav Veis

Fotografie

Americké centrum – Praha,
Epocha, Krakatit, Michaela
Rampasová

Sponzoři tohoto čísla

Miloš Podpěra, Jiří Doležal,
nakl. Epocha, Jiří Grunt,
Petr Habala, Jan Haberle,
Pavel Kavánek, Daniela Kovářová,
Václav Vlček

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla: 20. 2. 2026

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Vánoční

Tchyně si nechala vysvětit dům proti zlým silám a teď se nemůže dostat dovnitř. **FB**

Pane Kyšo, vy jste talent. Vy byste měl psát. Třeba sci-fi romány, nebo knihy rozhovorů, nebo tak něco. **Jan Konvalinka**

Svět dospěl do stádia, kdy se pád asteroidu nejeví jako problém, ale jako řešení. **Karel Walek**

Někteří lidé jsou jako zkouška sirén... mají sex každou první středu v měsíci... trvá to jednu minutu, ale slyší to všichni v okolí... **FB**

Česká televize je z dlouhodobého hlediska vyvážená. V minulém období byla provládní, zatímco teď je protivládní. **Jan Sedláček**

Macinka otáčí naši zahraniční politiku o 360 stupňů.

Zdeněk Jurák

Neříkám, že nám vládnu satanisté, ale kdyby ano, co by dělali jinak? **Tucker Carlson**

◆ ◆ ◆

● **31. prosince** dopoledne mi Cyril Simsa poslal PDF své sbírky SF povídek *Starspawn and Other Stories*, více snad příště.

Odpoledne vyrážíme MHD do Malešic k Martinovi a Vilmě na Silvestrovskou oslavu. Protože nemůžeme využít dobrodiní a automobilu chorých Mikovcových, neseme jen nějaké saláty a pití plus minimum knih. Necítili jsme se na plánovanou odpolední procházku po malešických pamětihodnostech, a tak jsme dorazili až na čtvrtou, kdy by podle Vilmy v domě už měl někdo být. Skoro to vyšlo, před vraty postávala Lucie od Edy, kterému zrovna volala kudy a jak dovnitř. Dovděla se, že výprava dorazí tak za dvacet minut, ale že lze otevřít vjezd do garáže. Když se nám to nepodařilo, Lucie statečně s pomocí větve magnolie překonala docela nebezpečné bodce plotu a vpustila nás dovnitř. Čas do příchodu ostatních jsme si v kuchyni krátili (já) přípravou salátu a (Lucie) vajíček mimóza, která však nazývala stuffed eggs.

Když se po půl páté vrátila hlavní výprava z procházky, zaplnil se dům neznámými dětmi a pak i jejich rodiči, Martin pozval blíže neurčený počet svých spolupracovníků, vesměs mladých párů z WarHorse Studia. Rychle jsme si popovídali s Věrou Rámišovou a Milenou Eckovou, které mířily dál na

západní konec Prahy do Zbuzan, a pak jsme se seznamovali s warhorskými. (Ti se vesměs vymykali alarmistickému popisu dnešních mladých lidí, děti si pořídili ještě před třicítkou, jejich ženy byly pohledné a neměly modré vlasy ani kruhy v nose.) Mezitím Vilma rozdělala oheň pod desetilitrovým hrncem guláše a o něco menším kotlem krůtího kaldounu (přidal jsem si třikrát, jak se později ukázalo, bylo to o miskou více, než bylo rozumné), potom odkudsi vyčarovala mísy s dalšími saláty, ošatky s třemi druhy chleba, dort a sladkosti pro děti atd. atp. U těch však, alespoň zpočátku, měl největší úspěch námi donesený nekonečný tenký sušený *Kabanos XXL*. A když se přidaly holčiny od Jolany a Edity, ukázalo se, že i ten nejdělsí salámek jednou skončí.

Postupně ještě dorazili Richard Klíčník s dcerou Bárou a Tezou, Bidlo, Honza Vaněk jr., který udělal korektury velké části Interkomu a v deset hodin, když většina warhorsků odkvačila za rodinami a malými dětmi, přečetl (velmi expresivně) dětem nepřístupné úryvky z románu *Control* Williama Goldmana (autora *Princezny nevěsty*).

Já zájemcům ukazoval komiks vytvořený umělou inteligencí (a filosofem Beňovským) *ARI Tíha vědomí* a rozdával již starší knihu Aleše Langer *Průvodce paralelními světy*, aby se mladší generace dověděla, s kým to ten večer měla čest.

O půlnoci jsme vyšli na terasu bublinkami přivítat nový rok a kouknout na ohňostroje, tradiční Stalingrad byl stejně intenzivní jako minulé roky, ale netrval tak dlouho.

Devět hodin uteklo jako voda, lepší průměr mě nenapadá. Okolo jedné jsme si nabrali výslužku z nepříliš vyprázdněných mís, litr guláše a litr kaldounu ze skoro plných kotlů, a vydali se MHD do Ružyně, pro spoustu dojmů a jídla v žaludku jsme šli spát až okolo půl páté.

● **1. ledna 2026** opět slavíme rozdělení ČSFR na Československo a Slovensko.

Večer jsem kouknul na film *Vlny*, pobavilo mě, jak si Mádl a jeho scenáristé představovali dění v lednu 1968 podle listopadu 1989, který už povětšinou zažili.

● **2. ledna** by měl narozeniny Karel „Netopejr“ Petřík, fanoušek, nakladatel a jeden z nejvýraznějších svéráznů českého fandumu. A také Isaac Asimov, který se narodil před 105 roky.

Odpoledne navštívujeme výstavu betlémů v Zemědělském muzeu na Letné. Zaujal mě zejména dobový betlém od Cyrila Boudy, kde Marie vypadala jako Marta Kubišová a Josef jako Alexander Dubček.

Odtud jsme se vypravili mezi pátečníky opět do Johnny Pizze Baru, v MATU asi mají zimní prázdniny. S Leonidem probíráme knihu o šermu, s Frantou jeho monumentální paměti a Mikrem Houška poreferoval o stavu pátrání po autorovi a názvu neznámého rukopisu. Navštívil hermeneutika v bývalém místodržitelství letohrádku ve Stromovce a ten mu slíbil popátrat.

● **3. ledna** poslal Vašek Pravda Radě fandumu zprávu o chystaném Parconu v Chotěboři, v podstatě rozepsané info, které vyšlo v minulém *Interkomu*, já ho ale našel ve spamu až o několik dní později.

Mezitím se v Berlíně nemohli dočkat pořádného blackoutu, tak si jej udělali sami.

● **4. ledna** rozesílám pozvánku na Hrací pondělí: *doufáme, že se v nastávajícím týdnu dokonale vzpamatujete ze všeho volna, svátků a příbuzných, a budete se u nás moci ukázat 12. ledna*, leč Filip a jeho děvčata už něco mají. Daniele Kovářové posílám sazbu sborníku z konference o *Legislativních problémech rodiny se zvláštním zaměřením na sezdané a nesezdané páry*.

● **5. ledna** konečně odesílám prosincové číslo *Interkomu* do tiskárny a s Michaelou vlečeme na poštu povinné výtisky knih.

Bratříček pro své diváky komentuje bombardování Caracasu a pak se omluví, pardon, omylem jsem vám pustil běžné vánoční trhy v Braniborsku.

● **6. ledna** poslouchám ČRo Plus, nějak se odvázali staří bílí muži Jakub Landovský, Tomáš Pojar, Václav Bartuška, a aby to nějak vyvážili, mohli jsme se dovědět, co si o Trumpovi a Venezuele myslí Jana Ciglerová, Deník N.

<https://program.rozhlas.cz/zaznamy#/plus/2026-01-06>

Večer píše Kiyomi Hirano, třetí antologie české SF se bude jmenovat *Česká SF 21. století – výbor povídek*.

Dita Hradecká a Pavel Kosatik vás srdečně zvou do salonu U Labutí na Hradčanském náměstí č. 11, v **pátek 9. ledna 2026, 18 hodin** na přednášku/besedu

TOMÁŠE PETRŮČKA: Církev: opora nebo nepřítel otevřené společnosti?

Těšíme se na setkání s teologem, knězem a církevním historikem, jedním z nejvýznamnějších představitelů katolické církve u nás.

Po skončení akce jste zváni na sklenku vína RSVP do 6. 1. 2026

● **7. ledna** píše Ondřej Neff: *Jádro našeho problému je v tom, že západní společnost je založena na soustavě lží.*

Náš život přesně odpovídá Havlově definici života ve lži.

Život ve lži neznamená, že lidé jsou nutně lháři, ale že přijímají „pravidla hry“. Jako příklad Havel uvádí zelináře, který do výlohy umístí heslo „Proletáři všech zemí, spojte se!“ ne proto, že by o něm přemýšlel, ale aby měl klíč a demonstroval svou loajalitu. Ideologie vytváří zdání reality, které se lidé přizpůsobují. Tím, že se chovají podle očekávání režimu, se stávají jeho součástí – jsou zároveň obětí i spoluvytvářečem systému, psal Havel v Moci bezmocných.

Dříve to byl Lenin ve výkladu obchodu s mrkví, dnes jsou to teze o multikulturnosti, o průmyslu poháněném větrníky, o mužích přihlášených na úřadě jako ženy a jdou pak boxovat s jinými ženami do ringu, o „probuzení“ a „nerůstu“. Vzniklo „zdání reality“, jemuž se lidé přizpůsobili se všemi důsledky.

Kdyby systém fungoval a lidé by se měli dobře, snad by to nemělo zásadní důsledky, ale jakmile se žije ve lži, systém nemůže fungovat. Ani ten náš zřetelně nefunguje tak, jak by měl. Lidé to vidí, a přesto přijímají pravidla hry. Je to začarovaný kruh a do toho přicházejí ruští kolaboranti se svou lží, že oni přinášejí řešení.

Nepřinášejí řešení. Jenom otevírají dveře východní imperiální moci, která se za celou dobu své existence nedokázala chovat jinak než hnusně.

S až Jungovskou synchronicitou jsem dnes narazil na citát ze Solženicyna:

Násilí lze zastřít pouze lží a lež lze udržet pouze násilím. Každý, kdo se přihlásil k násilí jako ke své metodě, je nevyhnutelně nucen přijmout lež jako své základní pravidlo.

Jestlipak ho napadlo, že to funguje i obráceně.

Já už dlouho výše popsanému způsobu fungování západní společnosti říkám *institucionalizované pokrytectví*.

● **8. ledna** večer napsal Ondřej Neff: *Maršán, sledující z kosmické výšiny pinožení v české kotlině, musí žasnout, co jsme to za lidi. Zatímco se na nás valí doba ledová a během dneška budeme zavaleni sněhovými lavinami, utápíme se v tahanici kolem nominace Filipa Turka.*

● **9. ledna** se proberu a fskutku, fšude sních.

Odpoledne vyrazíme ke Kosatikovým na přednášku Tomáše Petrůčka o postavení církve v současné společnosti. Nedávno jsem si, abych byl připraven, přečetl jeho rozhovor pro *De-*

Zdeněk Pobuda přebírá svého *Mloka* za celoživotní zásluhu v redakci Epochy na vánočním večírku v roce 2022.

ník N. Petráček se o něm zmínil v souvislosti se Slovenskem, že kdyby takový rozhovor poskytl kněz na Slovensku, tak už je v letadle na cestě za torontskými krajaný, kam by byl převezen. Koupil jsem si i jeho knihu *Křesťanství ve víru kulturních válek*, třeba o ní bude v příštím *Interkomu* v Non Fiction.

V publiku byl nadnormativní počet teologů, takže když došlo na dědičný hřích (DH) a dvě církevní školy lišící se v názoru, zda je člověk DH „zničený“ či jen „poškozený“ a může se tedy svou snahou a pomocí z okolí zlepšovat, přispěl jsem poznámkou, že DH je postřeh, kterým církevní učení předběhlo svou dobu, protože já za dědičný hřích považuju antropologickou konstantu evoluční psychologie, totiž že obecně každý sám sobě nadřuzujeme a odpustíme si věci, které jiným zazlíváme. (Až později jsem si vzpomněl na *třísku v oku bližního...*)

Načež jsem se ve dvou větách dověděl, že věc je složitější, a že už sv. Augustýn věděl, že dobro konáme hlavně pro sebe, což, když si to přeložím do moderních pojmů, znamená, že o několik set let dříve rozřešil problém altruismu, nad kterým se potil třeba bojovný ateista Dawkins.

Pavel o večeru na FB napsal: *Katolický kněz, teolog a církevní historik Tomáš Petráček ve své přednášce/besedě u nás doma minulý pátek mluvil o katolické církvi, která by mohla být o tolik užitečnější lidem, než dnes u nás je, kdyby její představitelé nesázeli tolik na staré autoritářské a konzervativní postoje, přestali čekat, až si lidi pro spásu sami dojdou (protože by taky dojít nemuseli), ale byli jim sami s nabídkou té spásy k dispozici. Bez podmínek, místo blbnutí v kulturních válkách apod. Škoda že konec toho staletého sporu o to, o čem vlastně evangelia jsou (jestli o šíření lásky, nebo o uplat-*

Je neděle 11. ledna dopoledne, pracuju, fotím pro klienta. Volá mi manžel. „Pracuješ?“ Mluví divně, smutně, vážně, něco se stalo. „Zdeněk umřel,“ říká mi.

Něco si ještě povíme, nevím co, loučíme se, pokládám telefon. Ticho. V hlavě prázdně.

Nebylo to nečekané. Všichni jsme věděli, že se to blíží, ale i tak je mi strašně smutno. Rakovina je zlá a ta jeho byla obzvlášť agresivní mrcha, ale Zdeněk se jí vysmál, tvrdohlavě se odmítl podřídit statistikám a nenechal se zdeptat. Byl veselý, i když neměl ty nejlepší dny, a mluvil o svojí diagnóze otevřeně, bez příkras, ale zároveň bez beznaděje.

Zdeňkovi vděčím za vydání své první knihy, za to, že dal šanci těm dalším, a za to, že mě vzal pod křídla, když jsem chtěla odejít z korporátu a pracovat v knihách. Dokázal být výbušný a sprostý jako dlaždíč, bouchal do stolu a smál se, že to bylo slyšet přes dvě stěny. V hospodě byl vždycky nejhlasiťejší. Jeho kancelář legendárně čpěla oděrem cigaret. Jedl a pil, jako by neměl přijít zítřek, měl rád lidi a hájil svoje blízké, hodiny dovedl vzpomínat na staré přátele a zápasy Bohemky. Měl obhroublý, ale laskavý humor a vždycky na mě byl hodný. Říkal mi Mišulko, čímž mi připomínal mou babičku. Dýchal svou prací a žil jí, dokud to jen šlo.

*Zdeněk Pobuda byl Epocha a s jeho odchodem mizí v nezávratnu další významný kus české fantastiky. A i když vím, že ho teď už nic nebolí, je mi nesmírně smutno. Bojoval tak dlouho, až jsem skoro uvěřila, že nikdy neodejde. **Miša Merglová***

ňování moci), zatím není moc v dohledu. Naštěstí jsme šikovní, nejenom proto tedy naděje umírá až úplně poslední.

*No nic, byl to duchovně nabitý večer, a kdo na něm nebyl a chtěl by Tomáše Petráčka v plné ideové tonáži zažít a nemá možnost se s ním naživo potkávat, tomu si dovoluju doporučit jeho nedávno vydanou knihu *Křesťanství ve víru kulturních válek. I člověk, kterého církev a víra třeba nezajímají, se z toho dozví hodně podstatného o tom, proč svět vypadá, jak vypadá. Inspiruje to, nejde nemyšlet nad tím dál. Moc děkuju.**

● 10. ledna Petr Krejzek zjistil, že dlouho hledaný pořad s Ludvíkem Součkem *Od zmizelého diplomata k jiným vesmírům* je snadno dostupný na iVysílání. <https://www.ceskatelevize.cz/porady/14456210780-od-zmizeleho-diplomata-k-jinym-vesmirum-aneb-nepozemst-ane-na-lovu/>

● 11. ledna čteme na Facebooku: *S obrovskou bolestí v srdci vás musíme informovat, že ve včerejších večerních hodinách nás navždy opustil zakladatel Epochy a náš knižní otec Zdeněk Pobuda. Čekali jsme tu zprávu všichni, ale když včera skutečně přišla, stejně tomu pořád nemůžeme uvěřit. Zdeněk byl jen jeden, milovali jsme ho nejen kvůli tomu, co pro nás všechny dělal, ale především proto, jakým byl člověkem. Miloval knihy, pražskou Bohemku, nezkazil žádnou legraci a my mu budeme navždy vděční a budeme jej v Epoše nosit v srdci, dokud se budou číst knihy.*

Věděli jsme, že je to otázka dnů, ale stejně nás to vzalo.

Tentýž večer se dovídáme, že dnes zemřel švýcarský spisovatel a záhadolog Erich von Däniken, který svůj život zasvětil pátrání po stopách mimozemšťanů na Zemi. Bylo mu 90 let.

Zleva doprava: Tomáš Bandžuch (*O velikém postu*), Mirek Hokeš (*Tři tempa ke spáse*), Jan Slovák (ilustrace), Anna Šochová (*Vzkříšení*), Martin Vondráček (*Pivní dýchánky na páté palubě*), kmotra knihy Daniela Kovářová (spisovatelka, senátorka a příznivkyně sci-fi), Vlado Ríša (*Trable s pivem*), Františka Vrbenská (*Ospalá luna v rybníčku & úvodní esej o pivo*), Pavel Skořepa (*Pivo z planety Země*), Alexandros Rusidis.

A Jirka Pavlovský mě upozornil, že v posledním dílu podcastu *Rudá žeň*, kde hostoval Luděk Staněk, odhalili, že detektivku *Ráno se smrtí* nepsal jeho otec, ale pravděpodobně Čestmír Vejdělek, autor *Návratu z ráje*. Je to dlouhé, ale dozvíte se tam i leccos o vedlejších StBáku ve filmovém a knižním průmyslu. <https://www.youtube.com/watch?v=g4ThgY00ZiQ>

● 12. ledna shlížím z okna na to bílé nadělení a poslouchám zprávy a politické komentáře. Kdo by pomyslel, že na dobu, kdy u nás byl Nečas a na Slovensku měli Slotu, se jednou bude vzpomínat jako na zlaté časy.

Odpoledne má přijít ledovka, jsem zvědav, kdo k nám večer přijede na hrací pondělí. Nakonec jsme to vzdali všichni.

A před 150 lety se v San Francisku narodil Jack London. Michaela při té příležitosti našla, samozřejmě zcela náhodou, 18 svazků jeho spisů vydaných v Kočího levné knihovně.

● 13. ledna píše Hana Blažková, že kniha, ve které se objeví studie o fandumu, se pomalu chystá k tisku: „Ráda bych použila jako obrázek fotku, kterou jsme vyrobili u příležitosti vaší návštěvy v ÚČL. Nejprve se ale musím zeptat, zda se zveřejněním souhlasíte (resp. zda Míša souhlasí)? A pokud ano, mohli byste mi, prosím, napsat, o jaký román na pokračování se jednálo? :)"

Byl to samozřejmě pan Havlíček a jeho ilustrace k *Planetě stvořené pro kontakt* od Guljakovského.

● 14. ledna se scházíme na poradě redakce *Světelných roků* v restauraci Eureka na Spořilově. Slávka Švachoučka čekalo náročné vyšetření, ale stejně dorazil, aby mi donesl výtisky své knihy *OKAP*.

Mezitím v Krakatitu proběhl křest sbírky sci-fi povídek současných českých autorů *Fantastické pivo*. Sešli se zde pořadatel sbírky Vlado Ríša, autor obálky Saša Rusidis, autor ilustrací Jan Slovák a kromě dvou dorazili všichni autoři.

● 15. ledna vyrážíme do ÚČL na přednášku Jardy Olši, jr. o Breuerovi a našich krajanech za Velkou louží.

Před vchodem jsme potkali Hanku Blažkovou, která nás upozornila, že se tentokrát konáme v přízemí. Přednáška měla docela úspěch, přítomným literárním badatelům se zjevně otevřely nové obzory. S kufříkem knih zde posedával sběratel SF autogramů Petr Lambert (foto s Jardou Olšou, jr. vlevo) a na poslední chvíli dorazil Honza Vaněk jr.

Po přednášce nás a Honzu Jarda Olša zavezl šilenou mlhou k nám, kde jsme do devíti probírali novinky, a pak jel Jarda utěšovat manželku, která na celý semestr přišla o jediné dítě (zase). Jarda ho někdy ve čtyři ráno vzlal na letiště.

● **16. ledna** vstanu a koukám, že mě od rána, v devět a deset, shání Leonid Křížek, volám mu a dovídám se, že budeme z nějakých zcela malicherných příčin měnit obálku knihy *Mistři italské školy šermu* (kvůli fotografii souboje, kde se mydlí dva renesančně vyhastrošení borci, ani jednoho by nikdo podle této fotky nepoznal, ale členové klubu vědí, že je tam foto odpadlíka a kniha by jim vždy připomenula jeho existenci). Když to pořeším s tiskárnou, vyrazím po obědě do města, nejprve do Městské knihovny na Mariánském náměstí odevzdat tašku povinných výtisků, pak do Čáslavské pro *Interkomy*, které mi tam zanechal Kontext, a odtud zrychleným krokem do nedalekého *I-Maxu* (či jak se to jmenuje), kde už na mě čekali Franta Novotný, Leonid Křížek (ve svém nezaměnitelném, znovu nalezeném kožeňáku, vizte foto s Napoleonem v minulém *Interkomu*) a organizátor zhlédnutí filmu *Norimberk* Mirek Houška.

Film byl natočený podle stejnojmenné knihy Jacka El-Hai, který si asi uvědomil, že Gustave Mark Gilbert, autor knihy *Norimberský deník*, nebyl jediný tam přítomný psychiatr a že i příběh Douglase Kelleyho (Rami Malek), který jako první vyšetřoval duševní stav nacistických pohlavářů, včetně samotného Hermanna Göringa (Russell Crowe), byl docela zajímavý.

Děj byl samozřejmě simplifikován pro potřeby běžného Američana s poněkud nevěrohodnými prvky napětí, závěrečná řeč Douglase Kelleyho zjevně odkazovala na Trumpa a varovala před ním, jsem zvědavý, zda byla i v knižní předloze 😊.

Po filmu jsme zašli do restaurace U Sládečku a probrali film a život. Leonid mi vyčítal, že jsem se v minulém *Interkomu* zmínil o jeho platonické kamarádce Marii, asi mu vadilo to adjektivum. Dal jsem si výbornou kulajdu (velké plus), ale nemají tam Kofolu (menší mínus).

Kolem osmé jsem se dostal domů a rozesílám PDF verzi autorům CKČ, kteří se buď odstěhovali, nebo neuměli napsat pořádně svou adresu a jejich papírový *Interkom* se vrátil jako nedoručitelný. Jen jsem jako totální mamlas nedal do přílohy slíbené PDF.

KONEC JEDNÉ EPOCHY

● **17. ledna** vyrazíme po poledni do Strašnic na pohřeb Zdeňka Pobudy. Na zastávce jsme se potkali s Tomem Němcem a Lukou Lukačovičovou, ještě v květinářství jsme narazili na Sašu Rusevského (musím se podívat, co nového na *XB-1*) a pak už jsme se přiblížili k davu čekajícímu na nádvoří, přišlo se nás rozloučit přes stovku, možná dvě. Stihl jsem promluvit s Janou Šouflovou, Mišou Merglovou, Filipem Gotfridem, pozdravit se s Bí, Jakubem Hozou, Komárem (už jsme v takovém věku, že si člověk není jist, zda tam byl s přítelkyní nebo dcerou). Pak jsme potkali Martina a Vilmu (myslel jsem si, že jsou ještě ve Španělsku), ke kterým se přidal Honza Vaněk jr. Zahlédli jsme Vlada Říšu, Františku Vrbenskou, Kotletu s Kristýnou Sněgoňovou a byl čas zaplnit obřadní síň. Vedle věnců Audioteky a KALFu se vyjímal ten od Fénixconu.

Řeč o Zdeňkovi držel Martin Profant, snad ji v Epoše seženu. Pak jsme si vyslechli Zdeňkovy oblíbené skladby a nakonec si naposledy užili jeho smyslu pro humor, když byl obřad zakončen hymnou Bohemky „V Dolíčku“. Pak jsme se vydali na oběd do restaurace *Vidličky a nože* (mají tam Kofolu!). Dal jsem si tamní kyselo, mohlo být teplejší, ale jinak OK.

Já asi zbytečně moc mluvil o seriálu *Pluribus*, který jsem zrovna dokoukal. Dá se mu vyčíst spousta chyb, zvláště ve srovnání s ostatní dokonalou, strojově optimalizovanou, ale tím dost předvídatelnou produkcí. V devíti epizodách první série se toho moc nedělo, tempo v podstatě odpovídalo reálnému času bez divácky milosrdných střihů. Přesto kouknu i na pokračování, o čemž u mnoha jiných seriálů celkem pochybuju.

Přes zmíněnou bezohlednost k divákovi oceňuju tu konzistentnost, většinou je to domyšleno do posledního detailu. Mám na mysli takové to scifistické, co by vše bylo jinak, kdyby se přihodilo tohle.

Na závěr oběda jsme se dohodli na večírku příští pátek, pro mnohé to bude dost narychlo, ale v jiných termínech hostitelé nemají čas.

Z *Vidliček a nožů* jsme se s Michaelou vydali na výstavu kvašů Zdeňka Buriana na Betlémském náměstí. Večer píšu do Epochy a Zdeňkově dceři o proslav a fotografie.

● **18. ledna** pracuju na e-knize Marka J. Seifera *Nikola Tesla a válka* (Génius, částicová zbraň a mocenský boj). Nikola byl celebrita, se kterou se každý rád sešel. Zkusím vyzobat jeho kontakty s Hugo Gernsbackem.

Ozval se mi Jiří Beňovský, zamlsaný úspěchem svého komiksu, že by vytvořil ještě jeden pro děti.

Večer rozesílám pozvánky na večírek u Martina a Vilmy.

● **19. ledna** otročina na Teslovi pokračuje a jsou tu první ohlasy na večírek.

● **20. ledna** jdeme s Michaelou do restaurace *U Šumavy*, kde jsem před deseti roky slavil ...desátiny. ☺ Nic moc se tam nezměnilo, jídlo docela dobré, porce velké, ale na takový raut jako v roce 2016 prý nemají kapacity. V našem sociálním státě už zase nikdo nepotřebuje peníze, v krutém vlčím kapitalismu by asi přijali brigádníka nebo by přišla pomoci majitelova rodina, ničeho takového se v dnešní Praze nemusí obávat.

Narozeniny dnes mají Franta Moravec a Košťá Šindelář, blahopřejeme.

● **21. ledna** píše jednatel Klubu Julese Vernea Leonid Křížek: *Vážené kolegyně a kolegové, na žádost majitelky MATu, Zuzany Mattachové, ruším schůzku KJV, která se měla konat příští týden. Důvodem je úmrtí*

Zuzaniny maminky Jany (95); v uvedený den bude pohřeb a v salonku potom kar. Náhradní termín se pokusím domluvit tento pátek.

Píšu Marii Michlové kvůli náhradnímu termínu.

● **22. ledna** testujeme Libocký pivovar, na oslavy chystaného formátu tam nemají prostory, a pak jdeme na Břežanku. Pavlovy čuby za týden zapoměly na vychování a zase štěkaly na lovecké trofeje, kterými je salonek vyzdoben. Na chvíli se ukázal Richard Šusta, prodělává chemošku, ale už to není (alespoň v jeho případě) taková drasárna, jak jednoho hned napadne.

Franta Novotný absentoval, tak jsem mu nemohl vrátit flešky s fotodokumentací k jeho memoárům.

● **23. ledna** dopoledne mi píše Filip z Časlavské: *Máš u nás desítku Legislativních problémů...Odpovím mu: Jako by mi ty běžné nestačily, a volám do Kosmasu, že jsem zazdil vydání sborníku Legislativní problémy rodiny se zvláštním zaměřením na sezdané a nesezdané páry.* Pak se u nás zastavil náš sponzor Jirka Doležal, přivezl mi dvě slovenské knihy Fritze Leibera. Každý ten cca dvousvětstránkový paperback vyšel tak na 22 euro, asi není jednoduché být čtenářem SF na Slovensku.

Odpoledne konečně vyrážíme na večírek domluvený na obědě po posledním rozloučení se Zdeňkem Pobudou. Ještě na Skalce se k nám přidala Sanča, a když se nám u Botanické zahrady Malešice podařilo přejít silnici, ocitli jsme se jako první v šest u Vilmy a Martina.

Jolana a Honza Tichých, když se dověděli, že dorazí Edita s Berenikou a Zuzankou, vzaly se sebou i Česlavu a Ludmilu. Pak jsme si užívali klidu s hostiteli, Jolana si libovala, že jednou přijeli na čas, Martin něco tiskl, takže holky proškolil v zacházení s technikou, aby mu omylem nevypnuly 3D tiskárnu.

Časem pak dorazil Honza Vaněk jr. s Libou, která na večírek (plus nějaké doprovodné akce) dorazila z Brna. U vchodu se srazili s Marií Michlovou. S tou jsme probrali zrušení termínu lednového KJV.

Leonid měl dnes na Pátečnicích zjistit, zda by bylo možné sejít se v MATu náhradně v prvním únorovém týdnu, tak jsem mu hned zavolaal a dověděl se, že nejbližší schůzka KJV v MATu bude až 25. února. Jestli bychom si neměli zajistit i nějaké náhradní či havarijní prostory.

Potom dorazila odvážná Edita se svými dcerami, při převlékání byly chvíli v klidu, takže jsem měl asi poprvé příležitost a čas všimnout si, jak velice se podobají Cyrilovi.

Radovan Zítka si vzpomněl, že mám svátek, a věnoval mi *Válku starého muže*, kterou jsem měl ve čtenářském plánu, kolikrát za život se stane, že člověk dostane knihu, kterou opravdu chce? ☺

Jako obvykle skoro poslední přijel Viktor s Alžbětou, Daniel jede zítra ráno do Liberce, takže se musí vyspat. Milena dorazila s Martou, která zjišťuje, že už nějak mezi ty desítky leté nezapadá.

Jára Míkovec přijel sám, Kačenka asi během týdne vyčerpala svůj příděl sil a na večírek se necítila. Musíme se s ní sejít, hned jak jí bude lépe.

Dorazila i Šárka Jančíková s manželem Markem, neviděli jsme se tak dlouho, že se za tu dobu stihl stát spisovatelem, v Argu mu pod pseudonymem Marek Technik vyšel román *Melancholie*. Jestli jsem to dobře pochopil, tak Alfred Technik byl Markovým strýcem či prastrýcem.

Kulturním vrcholem večera bylo Honzovo čtení neobyčejně vtipných fejetonů Michaila lossela a Kena Kalfuse. Já pak v kuchyni chystal růžové pomelo a způsobil jsem velké veselí, když jsem s mísou rozbouraných a očištěných citrusů vstoupil, právě když si někdo vzpomněl, že je na večírcích ráda chystala Daniela Kovářová.

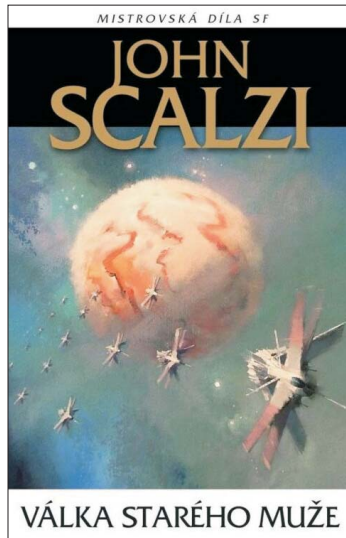
A zase nikdo nefotil, ach jo.

● **24. ledna** se vzpamatováváme z večírku a dovidáme se, že Jakuba Horáka, jehož bonmoty jsme občas vykrádali do *Odpolschnuto*, skolilo mozkové aneurysma; jestli to nedá, tak se prude sníží průměrné IQ Facebooku.

● **25. ledna** mi Vašek Pravda poslal článek o SMOFconu, pokud jej nenajdete v tomto čísle, tak snad v příštím spolu s referátem o Worldconu.

● **26. ledna** po poledni u kadeřnice, proč já si neschovával vlasové záznamy, to by bylo studium inflace; dnes za 380,-.

Odpoledne se u Kosatiků setkáváme se Sančou a dalšími přáteli na přednášce Václava Němce.

Díta Hradecká a Pavel Kosatík vás srdečně zvou do salonu U Labutí na Hradčanském náměstí č. 11, v **pondělí 26. ledna 2026, 18 hodin** na přednášku/besedu

VÁCLAVA NĚMCE

Proč je západní demokracie v krizi a jak z toho ven?

Filosofické zamýšlení o hlubších příčinách současné krize demokracie a možnostech jejího překonání

Po skončení akce jste zváni na sklenku vína. RSVP do 22. 1. 2026

Pavel o ní napsal:

Domácí přednáška/beseda filosofa Václava Němce s názvem Proč je západní demokracie v krizi a jak z toho ven. Václav to supertěžké (aktualizační) zadání, které si sám dal, fakt dodržel a vykreslil obraz současné „vlády lidu“, která je v rozporu se svým nejdejší antickým zadáním – ale vylíčil to věcně, bez moralizování, s ohledem na aktuální pragmatické potřeby. Vysvětlil, jak zásadně jinak fungoval v antice poměr ekonomiky a politiky: domácnosti byly rozvětvené, nepodobaly se dnešním nukleárním rodinám, a zároveň byly výrobními jednotkami: členové nevyraželi za prací ven, ale živilí se doma. Ekonomika byla tedy považovaná za soukromou věc, něco, co si člověk vyřídí ještě předtím, než se jde angažovat do činnosti polis. V dnešním světě je to skoro obráceně, ekonomika tvoří hlavní téma politiky všude na světě a lidé určující ekonomická pravidla (dnes často oligarchové) tedy definují podobu a míru demokracie, což má své důsledky. Téma přednášky souviselo s Václavovou poslední knihou Kacířské eseje o budoucnosti svobody a demokracie, kde je to dá a víc rozpracované. Knihu rozhodně doporučuju, i když teď' myslím zrovna moc není k dostání, ale během časného jara se chystá dotisk. V žádném případě to není jenom nějaká „pocta Patočkovi“, jak by někdo mohl z titulu vyčíst, autor je myšlenkově vpředu a propátrává věci dosud nikým nepojmenované.

● **27. ledna** rozesílám první pozvánky na oslavu narozenin, březen je tu coby dup. Večer se zastavil Jarda Olša, jr. Pozitíř odlétá do USA, zapsal jsem si, kdy bude v Česku, abych ho mohl někam vytáhnout.

● **28. ledna** poslouchám podcast *Ředitelé zeměkoule*, host podcastu Miroslav Singer si tedy zhruba od 59 minuty nebere servítky, od někoho, kdo byl ve státních strukturách a měl nějaké pravomoci, jsem ještě neslyšel říci něco tak otevřeného, tedy na veřejnosti: <https://www.machacek89.cz/podcast-reditele-zemekoule/reditele-zemekoule-s-janem-machackem-epizoda-43-miroslav-singer>

● **29. ledna** pilím do Arkhamu (tedy do Čáslavské) pro knihu *Za sloupy Heraklovými* a odtud na Břežanku, kde již popíjejí Pagi, Pavel Březina, Franta Novotný, Edita a Lukáš Čechvala. Pagi doma našel bednu Mloků, pravděpodobně ještě z dílny Hanky Pěchulové, musíme je dopravit Pavlu Mikuláštkovi.

● **30. ledna** píše Kiyomi Hirano: „Jeden můj známý, bývalý hlasatel z televize NHK, plánuje v srpnu v Japonsku akci, kde

chce předčítat české sci-fi povídky za doprovodu piana. Vybral si pro to i tyto kousky: *Rakouské celní úřady*, *O potopě světa*, *Konec dobrý, všechno dobré* (Neff), *Když jsou hosté v domě* (Kubic). Chci se tě zeptat, jestli by bylo možné získat od autorů (Neff a Kubic) souhlas.“

Ondřej samozřejmě hned souhlasil, kdyby pro nic jiného, tak NHK vysílá zápasy ligy mistrů v sumo. Jestli žijí nějaký příbuzní Ládi Kubice, nikdo neví.

● **1. února** uveřejnil Jakub Horák na FB obrázek slepice na pláži s textem: *Pokud toto vidíte, kletba je zlomena.*

Tak snad vše doboře dopadlo.

Začal jsem s prací na memoárech Franty Novotného, tedy zatím jen na jejich dodatku *Námořník abonentem na lince č. 137*. Stovky fotek mi dávají zabrat.

● **2. února** hlásí Jarda Olša, jr., že jeho kniha o Breuerovi je na doporučeném seznamu magazínu *Locus* pro kategorii nonfiction. <https://locusmag.com/2026/02/2025-recommended-reading/>

Na Kechlibar.net vyšel text o vzájemné komunikaci AI *Když se pytle baví ve skladišti.*

● **3. února** píše Pavel Poláček: *koupil jsem už jízdenky na letošní Bilcon. Rozhodnutím klubu bude netypický termín 24. 10. – 25. 10. 2026. Kdyby Tě někdo kontaktoval, ať víš. Leoš jede 8.23 z Prahy a zpět cca v 10.20 ze Studénky.*

Rozesílám podrobnou narozeninovou pozvánku s mapkou, kudy se dostat do klubu Kotelna (tam co bývají HorrorCony).

● **4. února** opět a stále pracuju na memoárech Franty Novotného, večer píše Marie Michlová, že v tomto semestru nemá večerní výuku, takže konečně bude moci proslavit svou přednášku o Mary Shelleyové, nejlépe v březnu.

Marian Kechlibar uveřejňuje svůj text na *Neviditelném psu*, upozorňují na něj Frantu Novotného, kterého Marian v článku zmiňuje. Ale on už to také četl.

● **5. února** na Břežance Pavel Březina bez psů (aby mu nenavlihl), takže se do loveckého salonku odvážili i mladí a po čase jsme pohovořili se synkem Pavlem a Dagmar. Já se pak vydal za Honzou Hýskem pro pár výtisků *Pochodu kalife*.

V tu dobu Vilma a religionistka Zuzana Kosticová Na Boršově (dříve Krásné ztráty) křily román Diany Mičkové *Ostrov stínů* – údajně čtivou historickou ságu z britských ostrovů, kde se střetávají Keltové, Římané a nastupující křesťanství, ale život je takový, že potkat rodinu je méně časté než křty knih s přáteli.

● **6. února** jedeme do MATu na schůzku s Frantou Novotným a dalšími Pátečníky. Miša potřebovala objasnit některá brněnská pravopisná specifika ve Frantových pamětech a já potřeboval vypadnout z robotárny. Mirek Houška poreferoval o křtu knihy o Husitské církvi, kvůli které minule předčasně odběhl, a pak dostal sms od Milana Fibigera, že Leonardův otec Ivo Medek Kopaninský zemřel při požáru svého domu. (Pak jsme se dověděli, že hašení nepomohla sbírka archivní munice.) Co je s Leonardem, nevíme.

Trochu jsme se zapovídali, a tak jsme se už nevydali na vernisáž Vilminy výstavy ve Velvetu, ostatně sama napsala: *Zdeněk s Mišou a Honza to celé viděli, no ale víno bude nový!* Navíc se Mirek Houška prořekl, že měl včera narozeniny, takže i na to víno (šampaňské) došlo.

● **7. února** se pro nás po páte zastavil Jára Míkovec, který byl s Garikem na zkouškách na nečisto, a odvezl nás k sobě na Lužiny za účelem společného zhlédnutí filmového velení Kena Russella *Poslední tanec Salome*. Kdysi byl film k podívání na Nově, v mizerné kvalitě a s podivným dabingem, tak jsem si opatřil lepší kopii a udělal český překlad podle anglických titulků. Vzpomínali jsme též na iniciační četbu SF.

K tomu jsme se ovšem dostali tak po dvou hodinách povídání (zvláště Kateřinu jsme už dlouho neviděli), poslechu oblíbené hudby a výměny knih.

Sledovat tenhle film na velkoplošné televizi byl úplně jiný zážitek než na počítači, i když zase TV neumožnila zvětšit české titulky, které byly na začátku, dokud film nenabyl temnějšího charakteru, hůře čitelné.

● **8. února** píšou Jardovi Olšovi, že *Tagebuch 2038* je na seznamu knih pro Frankfurtský veletrh, <https://czechia2026.com/cs/aktualni-preklady-v-nemcine/page/6/?filter=all>

Odpovídá, že je teprve na letišti v Chicagu a přiletí až zítra.

Mirek Houška zve na páteční promítání filmu *Štúr*. Vedle toho, že mám hodně práce a promítání začíná už v poledne, jsem se obával přílišného oslavného národovectví a k výpravě do Lucerny se nepřipojil.

● **9. února** mi Ivo Fencel poslal novou verzi recenze knihy *Veliké Když*. Ještě že jsem zatím do té minulé nevložil moc práce.

● **10. února** nás na 19. února zve Jarda Olša, Jr. na rozšířenou verzi výstavy, kterou uspořádal v LA, tu jsme kupodivu vynechali ☺.

● **11. února** vydal Franta na NP článek o náboženské víře robotů, vizte text na straně 19.

● **12. února** pracuju na *Námořníkovi z domu s cimbuřím*.

● **13. února** vyrážíme do MATu probrat s Frantou podrobnosti k jeho pamětem a vyslechnout si zhodnocení filmu *Štúr*, na který se vypravili jen Leonid s Mirkem Houškou, ostatní se jako já obávali, že půjde o oslavnou tirádu. Když to shrnu, Leonid byl trochu zklamán, představoval by si to více jako historický film, Mirek si děj užil, a poměr *love story* a historie mu přišel přiměřený (a nutný) k tomu, aby divačky zaplatily náklady na výrobu.

Na zpáteční cestě jsme se zastavili v Akademii a koukli, co mají zlevněno pod schody. Mám teorii, že tam často najdu knihy, kterým nakladatel či Akademie věřili a jen přecenili počet chytrých čtenářů. Takže tam nejen ušetříte, ale získáte k tomu i jakýsi předvýběr. Tentokrát jsem si tam pořídil knihu *V chapadlech murruru*.

Petr Svoreň, už trochu nahlonaný chorobou, uvádí svou první výstavu.

Večer dostávám text do rubriky *Britská konzerva*, sláva, Petr dopsal svou disertaci. Asi je to na anglických univerzitách poněkud náročnější, mám dojem, že měla tolik slov jako obdobná práce u nás znaků.

● **14. února** poslední fotka upravena a vložena do sazby *Námořníka z domu s cimbuřím*.

Petr Honzejek (proslavený výroky jako *Myslím, že demokracie v plném slova smyslu už zanikla, jen jsme si toho nevšimli*) hovoří na ČRo Plus o plíživé demografické katastrofě, kterou v Česku zažíváme. Ptám se, co se to děje? Vždyť tohle téma bylo donedávna vyhrazeno dezolátům z Echa.

● **15. února** jsou noviny plné toho, co řekl Petr Pavel, a jen minimálně reflektují projev Marca Rubia, asi si časem neodpustíme nějaké citace.

● **16. února** míříme na Václavák do Škoda ateliéru, kde vypukne vernisáž výstavy *Každodennosti* Petra Svoreně. Milým překvapením byla přítomnost našeho příspěvatele Petra Svoreně juniora. Pozval jsem ho na středěční přednášku ke Kosatíkovi. Vernisáž se sklenkou šampaňského v ruce byla velmi příjemná, fotografií bylo rozumné množství, takže nám autor mohl ke každé něco zajímavého povědět.

Pobavil mě tamní fotožert s obřím objektivem na malém kompaktním fotoaparátu.

● **17. února** dokončujeme s pomocí Jany Šouflové obálku *Námořníka z domu s cimbuřím* (vizte str. 2). **Zdeněk Rampas**

Proč nepsal Erich von Däniken o jídle

V devadesátí letech 10. ledna 2026 zemřel Erich von Däniken a jeho smrtí se uzavřela celá jedna éra. Éra, kdy se spekulace tvářily jako věda a konspirace se pokoušely stavět na roveři serióznímu poznání. Byl to velký mystifikátor, který vystupoval s vědeckou dikcí a otevřel prostor lidem hledajícím něco, v co by rádi věřili.

V době vrcholu čtenářského zájmu o jeho knihy jsme viděli záhadu za každým stromem, mimozemšťané přistávali za každým komínem a z astronomie se stalo ideální pole pro vysvětlování všeho, včetně astronomických částek, jež mu jeho populární knihy vynesly. Byl to borec.

Pamatuji si, jak jsem v knihkupectvích žadonila o jeho tituly schované pod pultem, jen abych udělala tatínkovi radost skvělým dárkem. Dänikenovy knihy jsem samozřejmě i četla. Nikdy mě ale nenapadlo podívat se na tohoto spisovatele pohledem gastronomické optiky, až dnes.

Číšník, barman a hotelový manažer

Zpočátku měl Däniken ke gastronomii nakročeno víc, než je známo. Po ukončení školy se vyučil v hotelnictví a pracoval v několika hotelech ve Švýcarsku. V roce 1964 se stal manažerem hotelu Rosenhügel v Davosu, kde řídil provoz včetně restaurace. Během práce v hotelech byl obviněn z falšování záznamů, aby získal úvěry na financování nákladného bohémského života a cest označovaných jako výzkum. V roce 1970 byl soudem v Churu odsouzen za opakovanou a trvalou zpronevěru, podvod a falšování dokumentů. Vymeřený trest byl tvrdý: tři a půl roku vězení a k tomu pokuta tři tisíc švýcarských franků. Odseděl si přibližně osmnáct měsíců, ve vězení sepsal větší část druhé knihy *Bohové z kosmu*. Poté s gastronomií „praštil“ a věnoval se už jen psaní a cestování.

To, že opustil gastronomii, plně chápu. Neměl ve svých teoriích o mimozemských civilizacích prostor k tomu, aby zkoumal, jakou hořčici mají ufouni nejraději a jak by si mimozemšťan usmažil „zemšťana“, aby si ho fakt vychutnal. Jsem si však jistá, že kdyby se v souvislosti s mimozemšťany zabýval gastronomií, zcela jistě by našel jasné důkazy a zdůvodnění, že se věci přesně takhle mají. Je jisté, že i on musel jíst, a vzhledem k jeho životnímu stylu ne špatně.

Vypátrala jsem lifestyle profil z dubna 2004 na portálu *Plattform J*, švýcarském online magazínu se sídlem v Bernu, od autorky Heidi Schwaiger, kde vzpomínal na svou lásku k pikantnímu jídlu, například k maďarskému guláši s nakládanými papričkami nebo ke steaku s tlustou pepřovou krustou. Neměl rád neslané, nemastné verze jídel. Měl v oblibě červená vína, zejména starší Bordeaux a Cabernet Sauvignon

z Ameriky, Austrálie a Chile. Jen pro zajímavost: preferoval hory před mořem, což není u Švýcara nic nepochopitelného.

Narazila jsem též na jistou linku mezi mimozemšťany a naší lidskou historií.

Tou linkou je spekulace o starověkých potravinách, například o maně jako produktu údajné mimozemské technologie, což však není původně z jeho hlavy. Jde o úvahy spojené s knihou *The Manna Machine* z roku 1978 od George Sassoon a Rodneyho Dalea. Autoři tvrdí, že mana byla formou řas produkováných technickým zařízením, takzvaným „manna machine“, dodaným mimozemšťany Izraelitům; tato teorie se odvolává na mystické texty *Zoharu*.

Von Däniken knihu *The Manna Machine* podporoval a diskutoval o ní na konferencích Ancient Astronaut Society, kde s autory vystupoval. Jeho kniha *Bohové byli astronauti biblickou manou rovněž zmiňuje. Teorie naznačuje, že Archu úmluvy obsahující nádobu s manou lze chápat jako součást technologického zařízení pro výrobu potravy.*

Man hu – „co to je?“

„Man hu?“ je hebrejský výraz z *Knihy Exodus* a doslova znamená „Co to je?“ nebo „Co je to?“. Když Izraelité na poušti poprvé spatřili manou, ptali se jeden druhého: Man hu? – Co to je?

Mana je biblický pokrm, který Bůh poskytl Izraelitům během jejich čtyřicetiletého putování pouští po Exodu z Egypta, jak popisuje *Starý zákon*. Tento zázračný chléb z nebe symbolizuje Boží prozřetelnost, prostředek, prostředek, jak pečoval o svůj lid.

Biblický popis zmiňuje, že se mana objevovala vždy ráno, měla vzhled jemné vločkovité látky podobné námraze nebo semenům, byla bílá a chutnala jako medový chléb či placka s olejem.

Věc je v konečném důsledku prostší, bez nutnosti Božího zásahu a péče o lidi bloudící pouští.

Vědci se dnes přiklánějí k vysvětlení, že šlo o kombinaci tamarišky a pačervce manového. Pačervec je drobný hmyz, který žije na tamarišcích rodu *Tamarix*, sají jejich mízu a vylučuje sladkou lepkavou látku, takzvanou medovici. Tato hmota krystalizuje zejména přes noc, padá na zem nebo ulpívá na větvích a ráno ji lze sebrat jako bílé či nažloutlé kousky.

I u nás se prodává sicilská mana, která vzniká průmyslovým zpracováním sladké pryskyřice. V horách se ručně nařezává kůra jasanů a ztuhlá miza se následně používá jako sladidlo s typickou chutí a blahodárnými účinky na trávení, často ve formě krystalků připomínajících „kapy z nebe“.

Věřím, že záhada pana Dänikena

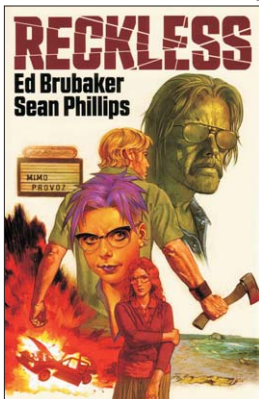
Kdyby byl Karel Plíhal soukromým očkem v USA

Ed Brubaker je komiksová scénaristická špička a čeští čtenáři od něj dostali pod stromek pořádnou nálož v podobě sebraných případů neoficiálního soukromého detektiva Ethana Recklesse, po kterém se celý komiks jmenuje. Brubaker je milovníkem detektivního braku minulého století a svými komiksy postupně mapuje všechny jeho dekády a vzdává jim (většinou s výtvarníkem Seanem Phillipsem jako v tomto případě) hold svými příběhy s bublinami.

Tentokrát je to pro Čechy ale trochu jiné. Hlavní hrdina totiž jako by z oka vypadl Karlu Plíhalovi. A pokud si na téhle podobnosti při čtení trochu ujedete a *Reckless* k vám začne při čtení promlouvat Plíhalovým hlasem, máte o zábavu postaráno a už nikdy neuvídíte milovaného písničkáře stejně.

Reckless je pochopitelně správný chlap (jinak by tu roli Karel nevezal), jen se jaksi pohybuje v šedé zóně, kde za úplatu pomáhá lidem vyřešit případy, do kterých se ni-

komu oficiálně nechce. Postupně se dozvíme, že v 70. letech pracoval pro FBI, ale nějak to nedopadlo. I díky tomu má ale *Reckless* styky, které se mu v jeho práci dost hodí.

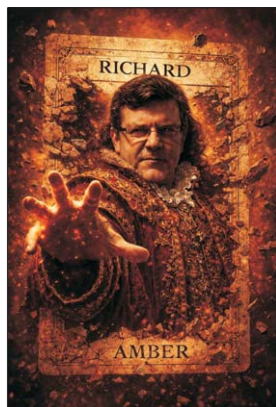
Taky má kino, ve kterém bydlí a v němž si pouští staré filmy. V kině dřív promítal otec jeho obchodní partnerky Anny, která je o dost mladší a má lehkou slabost pro punk a pro *Recklesse*. Příběhy se odehrávají na periferiích Los Angeles a Brubaker opět skvěle vystihuje atmosféru doby i místa. Nechybí oblíbené rekvizity jako podivné kulty, zhýralí filmoví producenti, ale i drogové kartely a dávné msty. Vydal BB/art ve spolupráci s antikváriem Červený knír.

Pokud jste něco od autora už četli, budete brzy zase jako doma v jeho nezaměnitelném vyprávěčském stylu. A pokud to bude váš první komiks – tak to se máte, protože v žádném jiném je-

ho díle Karel Plíhal nevystupuje.

Richard Klíčník

BB/Art, překlad Štěpán Kopřiva, 656 str., 1990 Kč

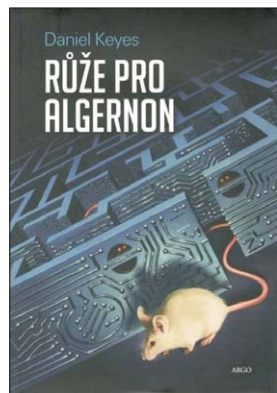

Fantastika v Argu

Blížíme se ke dvoustému svazku edice *Fantastika*, jímž budou *Kroniky Amberu: Kniha Corwinova*. Sami víte, že mezi těmi desítkami knih vyšla celá řada legend, z nichž mnohé se díky vašemu neutuchajícímu zájmu snažíme pravidelně dotiskovat.

V poslední době je to mimo jiné i případ románů *Růže pro Algernon* Daniela Keyese, *Hvězdná pěchota* Roberta A. Heinleina a *Já, legenda* Richarda Mathesona (k tomu si přičtete i některé svazky ilustrovaného *Stopařova průvodce*, společně s omnibusem atd.). O dotisk dalších knih se snažíme...

Pokud jste snad některou z nich marně sháněli, nyní máte příležitost ke koupi bez problémů. Jednoduše řečeno, zdaleka se nám neprodává jen J. R. R. Tolkien a G. R. R. Martin. Děkujeme!

je vyřešena, a pokud se rozhodnete s biblickou manou vařit, doporučuji ji jako sladkou náplň do trubiček, přesně tak, jak to dělají na Sicílii.

➔ K tomu vám bude stačit:

250 g čerstvé ovčí ricotty, 1–2 lžičky drčené sicilské manny, citronová kůra, volitelně pistácie či kandované citrusy

Postup je jednoduchý. Ricottu krátce prošehejte, vmíchejte mannu, není nutné ji zahřívát, přidejte citronovou kůru a podávejte samostatně nebo jako náplň, například do cannoli.

Pokud ještě nemáte many dost, zavedu vás do Washingtonu.

Restaurace Manna

Manna je restaurace umístěná v *Museum of the Bible* ve Washingtonu, D.C., vede ji známý americký šéfkuchař Todd Gray. Restaurace je inspirována biblickými motivy a kuchyní Blízkého východu a nese jméno podle potraviny, kterou Bible popisuje jako zázračnou potravu, již Bůh poskytl Izraelitům během jejich putování pouští.

Gray používá svoji verzi many jako dochucujícího prvku, takzvaného finishing spice, jímž pokrmy doplňuje na konci přípravy, například mořské kebabky nebo kuřecí pokrmy.

Muzeum jsem před několika měsíci navštívila, ale restaurace byla bohužel v té době zavřená. Ovšem muzeum za zhlédnutí určitě stojí a příště se do restaurace chystám a dám si něco s manou.

Ráda doplním ještě jednu zajímavost. Všimla jsem si malé pěstírny bylinek. V restauraci se totiž pracuje s bylinami a kořením doloženými v *Bibli* a v tradiční kuchyni Levanty.

Poděkování Erichu von Dänikenovi

Díky za všechny vaše troufalé teorie a úvahy. Bylo to vždy krásné čtení a věřím, že si tam nahoře všechna svá tvrzení ověříte, možná i revidujete. Ale vy nejlépe víte, co s tím vším dělat.

Určitě se shodneme na jednom: asi nebude nejdůležitější otázkou, odkud mana přišla, ale jak se proměnila v chuť, která přetrvala tisíce let

Dagmar Heřtová

pokračování ze str. 1

Rozhovory s trojicí vítězek

Přebor autorů fantastiky je sice míněn s mírnou nadsázkou, ale současně vypovídá o míře úsilí, kreativity a zdravé úpornosti oceněných autorů (v letošním ročníku autorek). Abychom dodali odvahu dalším novým adeptům literárního řemesla, tradičně pokládáme držitelkám a držitelům prvních tří míst několik otázek:

Otázky pro finalistky

MD: Jaké knihy nejraději čteš?

Lucie Matějčiková: Samozřejmě fantasy. Vyrůstala jsem na *Harry Potterovi*, potom jsem plynule přešla na *Pána prstenů* a *Zaklínače* a nyní čtu víceméně jakékoliv fantasy, které mě „cvrknou“ do nosu, ať už doporučením od známého nebo zajímavou recenzí někde na internetu. Občas to proložím Stephenem Kingem. V poslední době jsem však od rodiny dostala několik knih s japonskou tematikou (Japonsko je moje srdeční záležitost), které fantasy sice nejsou, ale rozhodně si je hodlám přečíst.

Magda Duhonská: Vyrostla jsem na fantasy, sci-fi a tehdy módních YA dystopiích, dnes však spíš čtu současnou českou i světovou literaturu a non-fikci. Teď si tedy dávám menší fantasy odbočku a hodlám se prokousat všemi deseti díly *Malazské knihy padlých*. Mám ráda nejednoznačné příběhy o morálních dilematech, etice moci a komplikovaných mezilidských vztazích.

Tereza Polivchuk Poslušná: Všechny? Jsem multizánrový čtenář a je to peklo, protože nelze stíhat novinky ani v jednom žánru, natož ve více. Ráda si přečtu srdceryvný příběh utlačovaných Ujgurů, ale pak to proložím erotikou s mimoszemšťany. Nejoblíbenější žánr je rozhodně fantasy, ale kromě poezie, které nerozumím, asi nemám vyloženě něco, co by mi vadilo číst.

MD: Co tě nejvíce inspiruje?

Lucie Matějčiková: Co se týče témat na povídky, tak je to různé. Občas procházky krajinou, kdy spatřím nějakou zajímavou scenérii, občas nějaký náhodný obrázek nebo fotografie na internetu, občas i písnička. Měla jsem i sérii povídek, kde jsem se inspirovala mýtickými postavami nebo bohy v nejrůznějších částech světa. Co se týče samotného psaní, vždy mě nejvíce inspirují autoři, kteří dokázali napsat díla s velkým D. Například kdykoliv vidím nebo si vzpomenu na *Pána prstenů*, vždy mě napadne, že bych někdy chtěla také napsat takové veledílo jako J. R. R. Tolkien, které se bude líbit mnoha lidem.

Magda Duhonská: Tak nějak nic konkrétního a zároveň všechno po troškách. Pokud ale potřebuji inspiraci rozproudit, nejvíce mi pomáhá hudba, která musí být zásadně instrumentální. Nejlepší jsou soundtracky k různým filmům a videohrám, případně temná „vikingská“ hudba. Spoustu inspirace nacházím i v knihách a dalších médiích. Inspiraci naopak nenacházím v reálném životě.

Tereza Polivchuk Poslušná: Život. Naprostá většina mých textů vychází z reálných zkušeností a toho, co se stalo ve světě. Hodně sleduji, co se děje a lidstvo samo je inspirativní dost. Ne vždy bohužel v tom dobrém slova smyslu. Zároveň za rok přečtu přes sto knih, takže určitě se inspiroji i v nich, zkoumám styl psaní různých autorů, všímám si, co na mě funguje a co se mi naopak vůbec nelíbí. A občas, občas i něco ukradnu! Naposledy třeba citát Abby Jimenez – Věž, že velkorysost nic nestojí. Dokonce ho občas napíšu i do věnování do knihy.

MD: Který z tvých literárních výtvorů (bez ohledu na umístění v soutěžích) bys nám doporučila jako zatím nejpovedenější?

Lucie Matějčiková: Pokud jde o povídky, které jsem posílala do literárních soutěží, potom jedna z těch, které si myslím, že se mi opravdu povedly, je povídka *Město růží*, která se umístila v Ceně Karla Čapka v kategorii povídka v roce 2021 na 2. místě a byla vydána ve sborníku *Mlok 2021*. Mezi povídkami, které jsem posílala do literárních soutěží v roce 2025, by to asi byla povídka *Srdce bohů*. A pokud jde o literární výtvory celkově, v roce 2022 mi vyšla kniha *Runorytec*, kterou osobně také pokládám za povedenou.

Magda Duhonská: Určitě bych doporučila povídku *O krakenech a koláčcích*, která vyšla v roce 2025 ve sbírce *Žoldněří fantazie: Chovatelé krakenů*. Byla to moje první oceněná povídka a myslím, že v sobě docela dobře kombinuje temné prostředí a humorný styl vyprávění. A hlavně je z půlky o pečení! Dál bych doporučila povídku *Hranice stínu*, která skončila na 6. místě v soutěži *Vidoucí*, ale myslím, že je z mých povídek, jejichž výsledky už byly vyhlášené, asi nejpovedenější – opět se odehrává v docela temném prostředí, které je, doufám, aspoň trochu zvýrazněné jistým naléhavým tónem příběhu.

Tereza Polivchuk Poslušná: Pokud se bavíme o povídkách, pak *Konstantin*, který vyšel i knižně v antologii *Nepohádky*. Jde o příběh z Ruska, ve kterém se novinářka Valerie snaží marně bojovat s korupcí v městečku Yatsov. Prošla si peklem v pracovním táboře a přesto nepřestala věřit ve spravedlnost a boj za ni. No a samozřejmě je tam kočka, což začíná být něco jako můj autorský podpis. Jmenuje se Puškin a miluje sledě 😊

MD: Která z oceněných povídek Ti dala nejvíce zabrat, a proč?

Lucie Matějčiková: Určitě *Srdce bohů*. Poprvé jsem zkoušela psát povídku s prvky sci-fi (v povídce se vyskytují roboti) a musela jsem si zjišťovat i informace o tom, jak funguje hackování, aby povídka alespoň trochu dávala smysl. Normálně si hledám na internetu informace, pokud chci, aby povídka měla nějaké reálné základy, ale vzhledem k tomu, že nejsem technický typ a IT nerozumím, byl tohle pro mě trochu oříšek.

Magda Duhonská: Pro mě je upřímně každá povídka obvykle těžká. Bojuju hlavně na začátku, kdy potřebuju vymyslet, co budu

psát, jak mám povídku zkonstruovat a především o čem to doopravdy je. Z oceněných povídek byla náročnější hororovka *Omusambwa*. Psala se docela rychle, protože povídka samotná je docela naspeedovaná, takže nebyl čas ztrácet čas, ale vybrala jsem si pro ni docela unikátní prostředí – karibský ostrůvek pod nadvládou koloniálního Nizozemí –, takže mě dlouho zasekávaly rešerše. Oceněná povídka *Hranice stínu* se mi psala výjimečně velmi dobře, možná proto, že jsem si pro ni vytvořila super atmosférický soundtrack hlavně ze hry *Baldur's Gate 3*.

Tereza Polivchuk Poslušná: Bez přemýšlení *Alláh se odvrátil*. Vyhrála jsem s ní sdílené první místo v *Rokli šeré smrti*. Na internetu na mě tehdy vyskočil článek o osmileté holčičce z Jemenu, která zemřela při svatební noci se svým manželem. Strašně se mě to dotklo a potřebovala jsem se vypsat. Díky této povídce se holčičce dostalo spravedlnosti. Celkově pro mě byla náročná rešerše, ve svých příbězích chci mít vše dokonalé (neříkám, že se to pokaždé povede, ale snažím se), proto načíst si zvyklosti v Jemenu mi zabralo vlastně déle než napsat povídku. Jde o hororové dílo, takže jak by se chovala muslimská dívka, kdyby viděla ducha? No určitě by si neřekla něco jako *pane Bože...* Rešerše je pro mě způsob, jak si rozšířit obzory, co tamní kultura jí, jak se chovají a musím říct, že psát tuto povídku pro mě bylo přínosné.

MD: Někteří autoři preferují konkrétní žánry, jiní škatulkováni odmítají. Je nějaký literární žánr, který pokládáš za výzvu?

Lucie Matějčková: Určitě preferuji fantasy. Mám ráda tu možnost, kde si můžu vytvářet světy s vlastními pravidly a zkoušet pokaždé něco jiného. Pokud jde o literární žánry, které považuji za výzvu, takových je myslím vícero. Nedovedu si představit, že bych psala čisté sci-fi, protože si myslím, že tam je potřeba rozumět fyzice, nebo třeba historickou literaturu, protože k nim nemám blízký vztah a byla by velká spousta věcí, které bych musela nastudovat. Zároveň jsem zjistila, že je pro mě i výzvou zařadit do příběhu romantickou zápletku, nejde mi to úplně přes prsty, tedy si myslím, že i nyní oblíbený žánr romantasy by pro mě byl velkou výzvou na psaní.

Magda Duhonská: Asi bych si momentálně netroufla na pořádně propracovanou detektivku nebo thriller plný zvrátů, plot twistů a nečekaných odhalení. Přejde mi docela náročné to udělat fakt dobře. Podobně to mám i s různým střídáním časů a vyprávěčů – velmi pomalu do toho zkusím namáčet prstíky. Těžké mi to přijde hlavně v krátkém povídkovém rozsahu, ráda totiž sleduju a hluboce rozumím hlavním postavám a příliš mnoho postav na málo stranách hrozí jistou mělkostí vyprávění.

Tereza Polivchuk Poslušná: Ano, detektivka. Pro mě osobně je to jeden z nejnáročnějších žánrů – je potřeba, aby vrah byl dostatečně chytrý, ale zároveň detektiv nepůsobil jako hlupák. Je potřeba dávat čtenáři drobky, ale ne moc, aby vraha hned neodhalil. A to se prostě každému autorovi nepovede. Když si vezmu například detektivku slovenského autora Františka

Kozmoně? Geniální! U čtení jsem nedýchala. A jsem si jistá, že nikdy takové dílo nenapišu, proto se do detektivky ani nebudu pouštět.

MD: Co píšeš právě teď? (Klidně se chlub, propaguj)

Lucie Matějčková: Momentálně mám rozepsané jedno dílo do nejmenované literární soutěže, o kterém se nebudu více rozšiřovat z důvodu anonymity v soutěži. Zároveň mám však nyní napsanou ještě jednu knihu, v níž je hlavní postavou nekromant. Zkoušela jsem trochu experimentovat s magickým systémem, který se knihou prolíná, takže ani pro hlavní hrdiny není vždy snadné magii používat. Tato kniha však nejprve musí projít editací, než bude připravena k odeslání do nějakého nakladatelství.

Magda Duhonská: Momentálně pracuju na psychologickém románu ze současného Česka, což je pro mě vykočení z komfortní zóny. Mezitím mám rozpracovaných pár povídek do nadcházejících ročníků literárních soutěží. A v šuplíku mi pořád leží obligátní fantasy trilogie, na kterou jednou přijde čas. Zkrátka a dobře, nevím, co dřív.

Tereza Polivchuk Poslušná: Rozepsaných mám asi 7 knih, ale soustředila jsem se na ty hlavní. Dělán revize rukopisu *Kočka na lovu*, která vyjde na jaře. Příběh stokilové Sáry, kterou opustí přítel a osud jí do cesty vhodí kotě z popelnice, o které fakt nestojí, a nepřijemného albánského souseda. Romantika zasazená do mé milované Jihlavy. Začala jsem také psát pokračování mého debutu *Donuť mě cvičit*. Druhý díl bude o nevidomé Beátě a tam si dávám záležet na rešerši. Přes centrum pro nevidomé jsem oslovila slečnu, se kterou spolupracuji. Chci, aby když si tu knihu „přečte“ nevidomý, aby měl pocit, jako by to napsal slepý člověk a bylo to dostatečně autentické. Do cesty nevidomé Beátě přivedu kováře, protože miluju koně a všude je teď samá romantika s hokejisty, ale kovář?! Poslední příběh, na kterém pracuji, je vánoční. Nikol, která miluje klasické české Vánoce, letí do Laponska na návštěvu s Risten, která je u nich na výměnném pobytu. Nepřízní osudu ale zůstane právě přes Vánoce uvězněna ve vesnici na psí farmě, přičemž má hrůzu ze psů. Smyslem příběhu je ukázat, že kouzlo Vánoc tak úplně neleží v dárcích pod stromečkem...

MD: Je něco, co bys chtěla vzkázat či doporučit čtenářům nebo začínajícím autorům? (Tuto otázku pokládám každoročně, a dávám tím šanci odpovědět i na takové otázky, které vůbec položeny nebyly):

Lucie Matějčková: Určitě to nevzdávat. Já jsem se psaní začala důkladněji věnovat před více jak 10 lety a za tu dobu jsem napsala spoustu povídek do spousty literárních soutěží, z nichž mnohé se neumístily ani mezi prvními deseti, dokonce jsem napsala i knihu, která však byla nakladatelstvím odmítnuta. Myslím, že psaní je jako jakékoliv jiné umění, vyžaduje neustálé procvičování a je nutné se jednoduše vypsat. Ne každému je dopřáno, že se jeho povídka nebo kniha hned vydá a bude z ní bestseller, to však není důvod to přestat zkoušet. Mé mladší já

by si také před deseti lety nedovedlo představit, že jednoho dne bude mít na kontě knihu nebo vítězství v Přeboru autorů fantastiky.

Magda Duhonská: Všem bych doporučila číst. Fakt hodně a všechno napříč žánry, styly vyprávění, prostorem a časem. A speciálně začínajícím autorům (včetně mě): trpělivost, odhodlání a vůli psát, i když je to těžké, i když to zrovna nejde.

Tereza Polivchuk Poslušná: Zaprvé moc děkuji pořadatelům soutěží a porotcům. Často zdarma pořádají časově i organizačně náročné soutěže, které dávají šanci nám, snilkům, kteří chceme trochu té slávy. Bez vás by to nešlo! Čtenářům děkuji za to, že čtou. Je úplně jedno, co čtete. Žádný žánr není lepší nebo horší, takže ať čtete cokoliv, dělejte to i dál. Čtení je kouzelná záležitost – dokáže nám dopřát pocit zábavy, a přitom aspoň trochu držet pohromadě mozek, který je rván na kusy každodenním stresem, tlakem okolí a čím dál více se zrychlující doby. Příběhy jsou lékem na všechny neduhy, takže jen směle do čtení! Začínajícím autorům poradím jediné – psát, psát, psát. Nemůžete čekat, že sednete a napíšete knihu hodnou Magiesie Litery (pokud nejste třeba Klabouchová, no). Povídkové soutěže považují za naprosto nejlepší způsob, jak se najít a ukotvit v žánru, vypilovat psaní dialogů apod. Dost často v soutěžích dostanete zpětnou vazbu a například ta ze soutěže Vidoucí je sice drsná, ale konstruktivní a přínosná a s každou další takovou se posouváte vpřed. Tak čtení a psaní zdar!

Za realizační tým PAF děkujeme finalistkám šestnáctého ročníku našeho přeboru za rozhovor, a přejeme hodně dobrých nápadů pro příští soutěže.

Článek pro *Interkom* napsala a rozhovory s finalistkami vedla
Miroslava Dvořáková, mluvčí PAF

Odposlechnuto

„*Liberální demokracie (sekulární stát) žije z hodnot a předpokladů, které sama negeneruje (sama nedokáže vytvořit).*“

Tato myšlenka pochází z eseje ústavního soudce a politického filosofa Ernsta-Wolfganga Böckenförda z roku 1967 „Die Entstehung des Staates als Vorgang der Säkularisation“ (Vznik státu jako proces sekularizace), a stala se velmi známou a často citovanou právě v souvislosti s limity liberální demokracie – tedy že si sama nedokáže vytvořit ty morální, etické, náboženské či kulturní předpoklady (např. důvěru, solidaritu, občanskou ctnost), na kterých přitom stojí a bez kterých se rozpadá. **Grob**

Davos tedy přinesl v ekonomické oblasti pro EU nepřijemnou pravdu: jsme „middle power“ s klesající relevancí. Máme velký trh, ale ztrácíme schopnost jinde prosazovat v něm stanovená pravidla. Technologicky zaostáváme, energeticky jsme zranitelní, průmyslově oslabení. A zatímco svět řeší, jak využít AI revoluci, my stále doufáme, že nás někdo bude chtít napodobovat v *Green Dealu*. Grónsko v českých médiích dominovalo, protože je to snadné téma. Mnohem těžší je přiznat si, že zatímco jsme pár let moralizovali, jiní budovali sílu. **Miroslav Singer**

Tudy na nás, přes ochranu dětí

Může vám spadnout kámen ze srdce, jsou jeden jako druhý, za osmnáct jako za dvacet bez dvou. Vládě Petra Fialy se vytýkalo podléhání progresivistickým nesmyslům a vláda Andreje Babiše to bude dělat taky. Od odhlasování důvěry neuplynul měsíc a už je na stole nová skvělá agenda. Premiér slíbil, že ještě letos vláda navrhne zákaz sociálních sítí pro děti pod patnáct let. Abychom to snáze spolkli, říkájí nám, že to bude „jako“ ve Francii nebo Austrálii.

Dávno za námi jsou časy, kdy jsme si přáli být „jako“ ve Francii nebo Austrálii! V mnoha případech jsme rádi, že (zatím) nejsme „jako“ na pomyslném Západě. V Austrálii to zavedli už loni. Provozovatelé sítí museli blokovat dětem účty pod hrozbou půlmiliardové pokuty. Někdo to schvaluje, někdo je proti... média přinášejí ankety. Podstatná otázka zní: jak provozovatel ověří věk majitele účtu? Například předložením občanského průkazu. Zatímco v Americe pokrokáři brojí proti tomu, že se při volbách má volič prokázat průkazem totožnosti, k přihlášení na Facebook bude kartička nutná. Evropská unie připravuje směrnici pro ověřování věku. Metod je několik. Bude třeba nahrát „video selfie“, záznam vlastního obličeje, načež umělá inteligence odhadne věk. Mně přístup zamítne, protože nebožtíkům bude vstup taky zakázán. Další metoda spočívá v propojení s bankovní identitou a e-doklady. Nejvic se mi ale líbí analýza chování neboli *AI estimation*. You Tube a Meta testují systémy, které odhadují věk podle zájmů, psaného projevu a interakcí uživatele. A jsme u toho. Zbývá jen malý další krok k orwellovskému sledování, jaký zavedli v Číně, kde podle plusových či minusových bodů vám umožní nebo zakážou koupit si lístek do vlaku.

Pokoušení pro stát je neodolatelné: sledovat, vyhodnocovat, zakázat... To sladké slovo zakázat! Nejmiň to pocítí mládež, která se naučí švindlovat. Od raného věku pochopí, že stát je nepřátelský element. Zažije slast zakázaného ovoce. Dospělým bude benefit zakázaného ovoce odepřen: nám zbude otvárná buzerace – v tom lepším případě. To jako budu vejrat do kamery pokaždé, kdy se budu chtít přihlásit na Facebook? Raději se na něj vykašlu. Jenže oni na tom neskončí. Schválili šmírovací zákon namířený na elektronickou poštu. Taky se vymlouvají na ochranu dětí. Od ní – stejně jako na sítích – přejdou na stíhání nenávisti. Pak už bude jen na definici nenávisti.

Výmluva na ochranu dětí je vrchol cynismu. Posílají *drag queens* do škol vysvětlovat dětem, že si mají setsakra rozmyslet, zdali jsou holčička nebo chlapeček, aby si o tom popřemýšlely v přestávkách mezi klimatickým žalem a nácvikem na atomovou válku, a teď jim seberou radost v mobilu. Ale nejsem pesimista. Moje generace zažila obrovský výplach mozků komunistickou mocí a přežila ho. Tohle je další vlna. Dítě má našťásti schopnost sebeobranu. I my jsme si ji vytvořili a nepochybujeme, že totéž nastane i tentokrát. Se stejným trvalým dopadem: nedůvěrou v dobré úmysly státní moci. **Aston**

Odposlechnuto

S klimatickou změnou se vyplatí bojovat, i kdyby neexistovala. **Jan Moláček**

Tajnosti Londýna

Nejslavnější *Tajnosti Londýna* sepsal Paul Féval, jinak autor skvělého *Hrbáče*. *Veliké Když* je novinka a obřím KÁ v názvu (česky 2025) od komiksového tvůrce-scenáristy Alana Moore (*1953). Je úvodní částí proponované řady *Dlouhý Londýn*, ale o to se nestarejme. Aktuálně je podstatou věci, že se dal Alan Moore na stará kolena na prouzu (a nelze mu to zazlívat) a oživuje ji spoustou figur a figurek z různých časových období britské metropole.

Hrdinou *Velikého Když* je osmnáctiletý zaměstnanec poválečného londýnského antikvariátu. Jak se tak hrabe v makulatuře, znenadání narazí na výtisk *Procházek Londýnem* reverenda Thomase Hampola. Zarazí se. „Jak to?“ Až dosud se domníval, že jde o ryze fiktivní bedekr z nefiktivní povídky klasika strašidelností Arthura Machena (1863–1947). Zjistí, že publikace je „nejednou“ skutečná. Nebo není? Hodně věcí může být relativních a my musíme spolu s Moorovým hrdinou přistoupit na jistou hru; podle ní existuje jiný Londýn, zvaný Veliké Když, a tam se prolínají dějinné éry i realita s fikcí. Podobu fotografovateľné bytosti tu má i sám pan Zločin. A svět? Nu, svět podobného druhu jaksi naplňuje „normálním“ Londýnem nena-pitelné možnosti.

Alan Moore vrhá se – věren svým zájmům – především do podsvětí, i čteme: „Nebylo by možné napsat tímto způsobem o Londýnu, aniž bych si neuvědomil, jak drze vnikám do území spisovatelů, kteří si imaginární město už vykolikovali. Zaujímají zde postavení i mistr Sinclair, autor knihy *My Favourite London Devils*, a sci-fi spisovatel Michael Moorcock, autor ohromujícího svazku *Mother London*.“

Už před napsáním románu vstoupil Moore do spolku *Přátelé Arthura Machena* a zahloubal se do spolkového časopisu *Faunus*. Skrz něj – a díky kolegům – má přísun nejfantastičtějších, ale i zcela realistických vhladů do Machenova díla a čerpal i z eseje Thomase Kenta Millera o záhadné Machenově povídce *N*. Esej zdůvodňuje název Machenova textu tak, že písmenem N prostě začíná... druhá polovina abecedy. Jaký to má další význam, zvíte vzápětí.

Úvodem *Velikého Když* se Moore snaží tak trochu ve stylu našeho Ludvíka Součka rekonstruovat, co si v únoru 1945 pověděla následující trojice: Aleister Crowley, pověstný mág, jeho žák Kenneth Grant a – mystice propadlá – Violet Firthová. Setkali se prokazatelně v tu zimu v penzionu Netherwood v Hastingsu a detaily rozhovoru jsem vymyslel, přízná Alan Moore, ale podstata „se drží hranic možného“.

K rozvinutí příběhu využívá i „bitvu“ na Cable Street, což byla jen šarvátka, proběhnuvší 4. října 1936. Na straně antifašistů se jí zřejmě účastnil i židovský gangster Jack Spot, a máme-li věřit jeho vzpomínkám, vedl útok na policejní kor-

dón, kterým úspěšně prorazil, aby napadl ochranu vůdce *Britské unie fašistů* Oswalda Mosleyho pomocí nohy pohovky vyliště olovem.

Jack Spot byl patrně mnohé inovující muž a užíval před devadesátí roky na místě dnes tradičního výrazu *antisemita* slovo, které si sám vymyslel: *yiddified*. Kombinuje výrazy *terrified* a *Yiddish*.

Alan Moore označuje Spota za nesporného „mogula“ podsvětí a vsazuje do příběhu i dva jeho historicky doložené poskoky Barnarda Schacka, známého co Yankee Sonny (ačkoli nebyl Američan), a Solly Jankuse, kterému se říkalo Turek Solly, ač nebyl Turek.

„Byli se Spotem celou kriminální kariéru jako ideální pobočníci,“ podotýká Moore a těží i z autobiografie „jasnovidce“ Petera McKaye, „hypnotické“ prý osobnosti, která zvládala svolat diváky-zákazníky k ubohému stánku pouhým zahlaholením slova „blíž“.

Peter McKay se – podobně jako Rasputin – vetřel až na dvůr cara Mikuláše, a to podvodem, kterému napomohla jeho snědá vizáž. „Jsem člen habešské královské rodiny,“ řekl carovi, a to navzdory tomu, že jeho tatínek připutoval do Londýna z amerických Panenských ostrovů.

Roku 1920 udělal tento Peter McKay terno hodné Michala Horáčka, ale to zase přeháníme, když se proslavil tipem na hřebce Spion Kop, vítěze Epsomského derby (1920). A nebyl jediným expertem u dostihů. Moore zná i jeho kolegu Austina Osmana Spara, který ve třicátých letech vytvořil surrealistické předpovědní karty a jehož v květnu 1941 připravila německá bomba o dům, ateliér i kus zdraví.

Tím se dostáváme k tomu, že zručný Alan Moore nevyužívá jen skutečné pseudo-hrdiny sto let starého londýnského podsvětí, ale koří se zrovna tak poetice mlžných ulic, i připomenuta neexistující, starodávná čtvrt Cripplegate, ve které žil Shakespeare a která byla teprve 29. prosince 1940 vyhlazena zápalnými pumami luftwaffe. Bohužel. A může se to zdát překvapivé, ale *živý války* zacelovaly se velmi, velmi dlouho, v některých případech přes půl století; takže teprve v srpnu 1998 byl jistým developerem vyklizen poslední pozůstatek bombardování v Blackfriars Court.

V Moorově *Velikém Když* je Arthur Machen zván, ale není lakován a vůbec už ne růžově. Těsně před druhou světovou válkou, kdy už bylo dost věcí jasných, se vyjádřil pro generála Franka, a to přímo v knize *Autoři volí strany ve španělské válce*. Ona volba však byla, to je asi taky pravda, důsledek Machenova silně prožívaného katolictví a slabosti pro – revoluční devastované – pradávne tradice.

Alan Moore využívá ve své knize i skutečnosti, že po druhé světové válce v Londýně extrémně vzrostla zločinnost, ba do-

Evropa nevzkvétá. Jaká byla první čtvrtina 21. století?

Vladimir Putin není žádný intelektuál ani vtipný glosátor, takže jeho citátů, které by obletovaly svět, je pramálo. Tenhle je nejslavnější. Pochází z jeho výročního projevu před ruským parlamentem 25. dubna 2005 a zní takto: „Především si musíme uvědomit, že rozpad Sovětského svazu byl největší geopolitickou katastrofou století.“ Samozřejmě že měl na mysli století dvacáté.

Možná, že když ten projev pronášel, mohli se nenapravitelní optimisté domnívat, že mu na srdci leží stav ruské společnosti. Ohlížíme-li se však za právě končící první čtvrtinou století jedenadvacátého, je zřejmé, že myslel na to, jak obnovit ruskou imperiální říši, a jím oplakávaný Sovětský svaz byl jen její marx-leninskou kamufláž. A můžeme zároveň konstatovat, že největší geopolitickou katastrofou úvodní čtvrti století jedenadvacátého, za níž se ohlížíme, je Putinovo usilování o revitalizaci sovětského, pardon, ruského impéria včetně vlivové sféry mimo vlastní imperiální území.

Ne že by během těch pětadvaceti let nebylo vážných kandidátů na geopolitickou katastrofu číslo jedna, která zásadně proměňovala svět, víc. Hned na počátku to byl největší teroristický útok dějin Al-Káidy na Spojené státy 11. září 2001 a následná válka s terorem. Explozivní důsledky měla rovněž invaze západní koalice vedené Spojenými státy do Iráku v roce 2003, která způsobila destabilizaci celého Blízkého východu s kolaterálními škodami v podobě vzniku Islámského státu, dalším rozmachem sektářského násilí a občanskou válkou v Sýrii. Touto válkou vyvolaná migrační vlna následně zatracené otrásla evropskými společnostmi a prudce posunula politická

staly se na vzestup činy, kterým se dnes říká sériové vraždy. A reakce na „vlnu zločinnosti“? Moorovým románem akcentovaný vznik oddílů Ghost Squad (1946), vedeného inspektorem Johnem Capstickem.

Tito schopní muži tenkrát dělali, co mohli, aby Londýnu vrátili klid, a jejich soupeři Moorovi asociují vzpomínku na tzv. Alsasko. Oč šlo? Před staletími to bylo „město ve městě“, kde nehrály valnou roli oficiální zákony. Nacházelo se v okolí Fleet Street.

Aniž by byl rasistou, obírá se Moore i poválečnou první vlnou migrace, a to z Karibiku. Ztělesněna je jedinou vlastně vojenskou lodí *Empire Windrush*, co dorazila z Jamajky do Tilbury 22. června 1948, aby přivezla 492 přistěhovalců oficiálních a osmnáct „černých“. Mnozí svedli najít ubytování jen v severolondýnském Notting Hillu a jiholondýnském Brixtonu.

Čtvrtá z osmi kapitol *Velikého Když* nás zavádí i do zábavné hospůdky nedaleko Ratcliffe Highway, jíž se dlouho říkalo *U Koruny a Delfína*. Dnes je na adrese Cannon Street Road 56 a prý byly v tamním výčepu hned dvě slovuťné ukradené lebky, přičemž ta slavnější patřila Emmanuelu Swedenborgovi, kázavším v nedalekém kostelíku. Swedenborg zemřel roku 1772 a čtyřiačtyřicet let nato byla ukradena jeho lebka. Teprve po zaplacení výkupného se prý vrátila k tělu, jež protentokrát pohřbili v jeho rodném Švédsku.

Vedle Arthura Machena, Osmana Spara či Swededenborga hraje ve *Když* zajímavou roli i spisovatel Matthew Phipps Shiel

spektra snad ve všech zemích k populistickému extrému. V roce 2008 pak globální finanční krize nejenže zalomcovala i těmi nejsilnějšími ekonomikami, ale stala se i prvním krokem posunujícím svět od globalizace, jejíž rozhodující silou byly Spojené státy, k multipolaritě a dalšímu posílení Číny.

Nic však nemělo pro svět a zejména pro Evropu tak katastrofální důsledky jako vytrvalé mnohaleté Putinovo usilování o obnovení ruského impéria a s ní související ideologie „ruského světa“. Nezačalo to až zabráním Krymu v roce 2014. Už o šest let dříve tu byla ruská invaze do Gruzie i první kyberútoky na Západ. Napadení Ukrajiny v roce 2022 pak vedlo k největší „horké“ válce v Evropě od druhé světové války a zároveň rozpoutání hybridní války s celým Západem. Cílem Ruska je rozleptat naše bezpečnostní struktury a rozložit mezinárodní světové uspořádání založené na respektování mezinárodního práva a dohod, zdiskreditovat demokracii, jíž jsme si zvykli s Fareedem Zakariou říkat liberální.

Pokud chcete vědět, jak nenápadně se svět může sunout k putinovské verzi, můžu doporučit útlou knížku německého politologa Carlo Masaly „Když vyhraje Rusko, možný scénář“ (česky Prostor, Praha 2025, přeložil Martin Pokorný). Ale varuju, není to osvěžující čtení.

Má však jiný smysl než osvěžit: burcuje nás, abychom od prvních dnů druhé čtvrtiny 21. století, které začínají právě teď, dělali nadále vše proto, aby se takový scénář nenaplnil. Je to fakt důležitější než válčit s Bruselům o spalovací motory.

Jaroslav Veis

(1865–1947), autor postapokalyptické knihy o posledním muži na Zemi *The Purple Cloud* (1901).

Alan Moore napsal řadu slavných komiksů vč. trojdielné *Ligy výjimečných*, rozparovačovského *Z pekla* a lovecraftovského *Providence*. Psal rovněž scénáře pro *DC Comics*, spolupracoval na řadách *Superman* a *Batman* a není bez zajímavosti, že závěrem děkuje Bondovu duchovnímu otci Ianu Flemingovi. Ten... zajisté uměl psát, avšak dejme tomu Agatha Christie mu sotva uměla přijít na jméno a v letech sedmdesátých ho coby spisovatele označila za „nepředstavitelně nudného“.

A ne, takovou kniha *Veliké Když* není. Nelze se nicméně zbavit pocitu, že Moore více i méně umně seskládal odřezky rešerší i hotových příběhů, jež mu celý život přšely pod stůl. Naštěstí umnost převážila.

Ivo Fencel

Alan Moore: Veliké Když. Cyklus Dlouhý Londýn. Z anglického originálu The Great When (2024) přeložil Richard Podaný. Autor obálky Nico Delort. Odpovědný redaktor Richard Klíčnik. Jako 188. svazek edice Fantastika vydalo Argo. Praha 2025. 336 str., 498 Kč

Odposlechnuto

Když jsem slabší než ty, prosím tě o svobodu a práva, protože to je v souladu s tvými zásadami; když jsem silnější než ty, seberu ti tvé svobody a práva, protože to je v souladu s mými zásadami.

Frank Herbert

Padesát let Temné strany Slunce

Temná strana Slunce Terryho Pratchetta vyšla poprvé v nakladatelství Colina Smytha (dlouholetého Pratchettova přítele a agenta) 26. ledna 1976, tedy takřka tři roky před první knihou *Stopařova průvodce Galaxií* Douglase Adamse (vydanou 12. října 1979). Oba autoři ale sdíleli britskou realitu, atmosféru doby a příbuzný smysl pro humor, což vyúsťilo v tvorbu knih, jež jsou příbuzné v tom nejlepším slova smyslu.

Temná strana Slunce je stejně jako *Stopařův průvodce* spektakulárním kosmickým road tripem, v němž jde o osud a smysl vesmíru jako takového. Je to Terryho teprve druhá kniha a vůbec první (a zároveň předposlední) čistokrevné sci-fi, na kterém sám zkouší, co mu žánr umožňuje.

Hned v první kapitole můžeme najít odkazy na tvorbu H. P. Lovecrafta, *Čaroděje Zeměmoří* Ursuly LeGuinové i robotické univerzum Isaaca Asimova – je evidentní, že Terry Pratchett poctivě vypracoval domácí úkoly a dává najevo, že má načteno. A to se teprve rozjíždí! Záhy opouští známý kurz a vydává se do neprobádaných končin vesmíru a vlastní myslí, aniž sám tuší, že o půl století později ji budou fanoušci fantastiky považovat za jednu z nejúžasnějších, kterou jim bohové literatury ve 20. století nadělili.

Při čtení zjistíte, že už v polovině 70. let Pratchett důkladně přemýšlel o tom, co dělá člověka člověkem a lidstvo lidstvem. Už tehdy byl přesvědčený, že i když jsme často blázniví a nesmírně naivní (což nakonec nejlépe formuloval o rovných dvacet let později v *Otcí prasátek* během slavné Smřfovy promluvy k Zuzaně), nebylo by to bez nás ve vesmíru ono.

Stejně tak by to nebylo na světě ono bez knížek Terryho Pratchetta, a proto jsme k padesátému výročí s důkladnou péčí připravili teprve druhé české vydání s ilustrací a obálkou Mikuláše Podprockého.

Ediční poznámka

Dílo Terryho Pratchetta zraje lépe než archivní víno. Nejlépe se to projevuje na zeměplošských titulech, ale výjimkou nejsou ani *Strata*. Ano, *Strata*, neboli *Vrstvy*, množné číslo, což je dobré opakovat, stejně jako to opakoval Jan Kantůrek, když překlad knihy před třiceti lety dokončil a v nadsázce se rozšafně ptával: „Ale co by to bylo za název knížky, *Vrstvy*?“

Strata v originále poprvé vyšla v roce 1981 jako Terryho třetí román. V té době se ještě neživil jako spisovatel,

takže nový román dělilo od předchozí *Temné strany Slunce* celých pět let. Jako zajímavost uvedme, že ve stejném roce vydal Robert Holdstock novellu *Les mytág*, která se později rozrostla do jeho ryhopského cyklu, podobně jako *Strata* – ač jsou románem – mají těsnou spojitost se *Zeměplochou*.

Pratchett zde čtenářům poprvé představuje plochý svět, který je sice technicistní, ale také on je jakousi travstíí na skutečnou Zemi. Jedná se o čistokrevné sci-fi, které za ta léta trošičku zarezlo – respektive technický vývoj nabral mnohem větší a rychlejší

obrátky, než si sečtělý mladý nerd Pratchett představoval, ale hlavní sdělení a myšlenky jsou stále stejně aktuální jako v den, kdy Terry dokončil rukopis. Víra v humanitu jako takovou, která v budoucnu dokáže zahrnout i další nelidské rasy vesmíru, víra v pokrok.

Více než deset let po Pratchettově smrti pak i četba tohoto románu není pouze „čtením jednoho z jeho románů, které nejsou tak vtipné jako *Zeměplocha*“. Pro fanoušky, kteří znají podrobně jeho velkolepé a komplexní dílo, může jít takřka o archeologický výzkum, při kterém mohou do hloubky bádát, co všechno už se tehdy formovalo v mysli mladého autora – a projevilo se při psaní *Zeměplochy*. Když budete číst pozorně, budete možná překvapeni, jak velké množství v budoucnosti použitého materiálu se ve skladišti autorova mozku už nalézá. Zároveň si priznejme, že svou roli při čtení bude hrát i sentiment – protože další knihu už Terry nikdy nenapíše a spousta milovníků *Zeměplochy* neměla jeho sci-fi v knihovničce.

Také proto jsme se rozhodli věnovat novému českému vydání (*Strata* vycházejí kupodivu teprve podruhé) náležitou péči. Kromě pečlivé redakce původního překladu z 90. let jsme nechali Mikuláše Podprockého vytvořit k Terryho textu novou obálku a osm skvělých ilustrací. Připravili jsme i speciální limitovanou edici, kterou jsme si jako fanoušci Pratchettova díla prostě nemohli nechat ujít.

Richard Klíčnik

K obrazu svěmu

Ve středu 4. února uveřejnil Marian Kechlibar na Neviditelném psu [a také na Kechlibar.net] článek „Když se pytle baví ve skladišti“ o komunikaci strojů na webových stránkách Moltbook a o „crustafiasmu“, jakémsi náboženství robotů s vlastní webovou stránkou, které existuje od ledna 2026. Přitom připomněl věřící roboty v mé novele Ramax z roku 1991, což mě přimělo vyhrabat přednášku „K obrazu svěmu“ o víře robotů, jakýsi komentář k té novele, který jsem v roce 2009 pronesl na nějakém setkání sci-fiistů. Realita mě tedy po 35 letech donhala, což může být zajímavé i pro čtenáře, i když musím upozornit, že text je delší než obvykle, pro účely článku však opatřen mezititulky.

Přednáška se týkala oněch, dejme tomu, klasických robotů, jejichž název vymyslel Josef Čapek pro divadelní hru R.U.R., kterou společně s bratrem Karlem napsali v roce 1920. O převzetí slova robot v tom čapkovském smyslu do většiny světových jazyků se pak Ivím dílem zasloužil americký spisovatel sci-fi literatury Isaac Asimov. Jeho díla v první polovině 50. let minulého století definovaly robota tak, jak ho větší na z nás nosí ve svém povědomí, jako stroj s lidskou podobou a inteligencí.

Esoterický původ odvěkých představ umělých bytostí

Nicméně to neznamená, že představa umělé bytosti, kterou Josef Čapek obdařil názvem robot, je až dítkem 20. století. Pro základní tezi této přednášky je příznačný opak – skutečnost, že představa o umělých bytostech či zvířatech měli lidé odnepaměti. K nejstarším kupříkladu patří zmínka o kovových býcích kolchidského krále Aiéta, ze středověku historka o sv. Tomáši Akvinském, který ze vzteku rozbil holí mluvící automat Alberta Velikého, neboť pokládal za dílo d'áblovo, když stroj dokázal odpovídat na filozofické otázky. Také Paracelsus se ve svých spisech zmiňuje o vytvoření umělého člověka, tzv. homunkula, v dnešní terminologii androida, a totéž opakuje i Agrippa.

Nicméně ze starých učení se nejvíce problematikou robotů, abychom použili moderní slovo, zabývala tajná židovská esoterická nauka známá pod názvem *Kabala*. Všichni máme v povědomí, byť s většími či menšími podrobnostmi, legendu o pražském Golemovi. Slovo „golem“ znamená v hebrejštině nedokonalost, beztvářnost, neúplnost a vystihuje tak podstatu pražského golema, neboť to byla sice bytost vitalizovaná, nikoli však oduševnělá v lidském smyslu.

Podle legendy došlo ke stavbě Golema v roce 1580 a o třiáct let později byl Golem odnětím šému zbaven života. Na rozdíl od hliněné kuličky z populárního Werichova císařskopekařského filmu kabalistický *šemhamforáš*, jak zní celý název šému, byl magickou formulí napsanou na proužku pergamenu, jež se v této podobě k oživení golemů používala. Ten pražský totiž nebyl jediný, další zhotovili rabbi Eliahu z Vilna, chassid rabbi Baal-Šém-Tov a ještě jiní. Šémovou operací je kabalistické pojetí RYZE MODERNÍ, neboť předznamenává současný přístup IT. Magickou formulí na proužku pergamenu lze totiž velice snadno

ztožnit s počítačovým programem, se softwarem, který musí být zaveden do příslušného hardware, aby robot ožil.

Podle *Kabaly* je *šemhamforáš* nejen prostředkem k oživení golemů, ale magickou formulí života vůbec. Tvoří ji 72 božích jmen, které je třeba dekodovat z veršů 19 – 21 XIV. kapitoly 2. knihy *Mojžíšovy*, v nichž kabalisté nacházejí 72 jmen božích andělů. Doslova *šem-hamforáš* pak znamená „dobře vyslovené jméno“. Kabala tedy pracuje s představou oživujícího Slova, s představou kódové struktury, která je třeba i k oživení, rozumějme ke vzniku myslící bytosti.

Přehled umělých bytostí, které předcházely dnešnímu pojetí robota, ukazuje, že jejich tvorba byla vždy spojena s tajnými esoterickými naukami, s magií, nebo, v případě židovských kabalistů, s Božím tajemstvím. A tato vazba funguje i dnes a nepřestává ovlivňovat ani současné snahy moderní vědy ve vztahu ke konstrukci robotů.

Především je odpovědná za to, že vůbec o robotech mluvíme, že existuje snaha, a uvědomme si, že z racionálního hlediska nesmyslná, vyrobit mechanického lidského dvojníka, vyrobit si rozumem obdařený stroj k OBRAZU SVĚMU. Tedy rozumného panáka s dvojicí nohou a rukou a s hlavou, ačkoli z hlediska technické schůdnosti a účelnosti by bylo efektivnější tvarovat roboty výhradně podle konkrétního zadání. I takové stroje se navrhují, nicméně robotika o konstrukci lidského dvojníka nepřestává usilovat. Obvykle se to zdůvodňuje univerzálností a požadavkem na přizpůsobení se parametrům lidského světa. Někdy se vytahuje i biologický argument – že se jedná o jakýsi druhový narcisismus a z něho vyplývající zajištění co nejvyššího stupně tolerance, když člověk projevuje tím menší štitivost k živočichům, čím více jsou mu podobní.

Přesto nelze obejít ten silný, přímo z lidského nitra vycházející podnět, který robotiky žene do konstrukce lidských dvojníků – prastarou výzvu Bohu – již biblickým Adamem založenou tradici usilovat o Boží tajemství. A úspěšná konstrukce robota, respektive konstrukce umělé inteligence, by znamenala kvalitativní průlom v tomto souboji.

Bůh jako výzva

K vysvětlení předchozích slov je nutná malá odbočka. Až bych se chtěl dotknout někoho z přítomných (a v tomto článku čtenářů), jejichž vztah k náboženské víře nemohu znát, nezbyvá než se o ní krátce zmínit. Z historie neznáme žádné lidské společenství, které by se při svém civilizačním vývoji obešlo bez náboženství. Magické myšlení s vírou v nadpřirozené bytosti tedy bylo, přinejmenším, nutnou etapou v procesu hominizace člověka. A z hlediska psychologie je úplně jedno, jestli Bůh reálně existuje, nebo je to jenom představa v našem mozku. Je to dokonce jedno i z hlediska informatiky – existence Boha jako myšlenky v lidském mozku či programové entity v kyberprostoru je EKVIVALENTNÍ INFORMACÍ a tudíž virtuální realitou. A s civilizačním božím „programem“, který nás zformoval do lidské podoby, ať už vznikl jakkoli, musíme počítat i při konstrukci robotů, respektive umělých inteligencí.

Ať už je Bůh skutečným tvůrcem vesmíru nebo jen entitou, kterou si musel lidský mozek vymyslet, aby se nezláznil, když začal vnímat svou smrtelnost a děsivost prostředí, vždy se vnímal jako výzva a člověk s ním skrytě soupeřil. Pojetí zápasu s Bohem je příznačné pro judaismus, a křesťanství je se Starým zákonem převzalo. Skryté soupeření s Bohem pak stojí za úspěchem západní technologické civilizace. V knize *Genesis*, kapitola 1., verš 27, se přece říká: *I stvořil Bůh člověka k obrazu svému, k obrazu Božímu stvořil ho.* A v kapitole 3., verš 22, poté co Adam pojeďl ze stromu poznání, se konstatuje: *Aj, člověk učiněn jest jako jeden z nás, věda dobré a zlé, protož nyní, aby nevztáhl ruky své a nevzal také ze stromu života a jedl, i byl by živ na věky, vyžeňme ho.*

První citace jednoznačně definuje člověka jako bytost s božím potenciálem, druhá pak stanovuje program, jímž se člověku do vínku dává, aby tento potenciál realizoval. Přítom není podstatné, zda citace vycházejí z děje skutečného, nebo virtuálního. Bůh je prostě vzor, a to nikoli jen morální, neboť je třeba dosáhnout i jeho **TECHNICKÝCH KVALIT** – to je poselství *Starého zákona*, na němž se ustává euroamerická civilizace.

Když si v duchu probereme dějiny Západu, musíme konstatovat, že o nic jiného než o komplexní vyrovnání se tomuto biblickému vzoru se Západ ane nepokoušeli. Kromě etického dopadu má Adamova krádež jablka poznání ještě další význam, neboť přistrčila člověka na vědeckou cestu, což vedlo k nebyvalému technologickému rozvoji. Přestože křesťanství oficiálně odkazuje člověka na posmrtné království nebeské, nářezka na strom života ho nepřestávala provokovat, aby něco udělal se svou smrtelností v tomto světě, a dnes nás pudí vydávat astronomické sumy na rozvoj medicíny s cílem maximálního prodloužení života, což, kupříkladu, vyznavačům karmických nauk je v podstatě jedno. To ale není vše. Symbol onoho biblického stromu života nás dnes vybízí, prostřednictvím genetiky, vztahovat ruce i přímo po tajemství života. Jestliže byl Bůh v průběhu novověku, metafyzicky řečeno, vyhnán vědou z nebe, tajemství života představuje jakýsi poslední zákop, který křesťanství ještě drží.

Nezbytnost víry u robotů

Po tomto expozé se vraťme k hlavnímu tématu. Nyní můžeme oprávněně tvrdit, že moderní pojetí robotů vychází z dlouhé řady velice starých esoterických vizí, jejichž základem je výše popsané soutěžení mezi Bohem a člověkem, a dotýká se tajemství života. Sestrojením svého dvojníka se člověk nesnaží o nic jiného, než aby korunoval svůj zápas s Bohem, aby, jako BŮH JEHO, SESTAVIL I ON BYTOST K OBRAZU SVĚMU. Soudím, že to je ta pravá příčina, byť ukrytá v nevědomí konstruktérů, která je žene k návrhům robotů, u nichž je technická účelnost podružná a naopak fyzická podoba s člověkem podstatná. Z takto postulovaného pojetí robota pochopitelně vyplývají mnohá úskalí, ale i mnohé velezajímavé možnosti.

Konstrukce plnohodnotného robota je spojena s problémem umělé inteligence, umělého mozku, jímž musí být robot opatřen. Ponechme stranou spor, zda hmota organizovaná do určitého stupně – tedy lidský mozek – je schopna zkonstruovat

hmotu o téže úrovni organizovanosti – tedy umělý mozek – a předpokládejme, že to možné je. V takovém případě, když se člověk při svém vývoji bez náboženské víry neobešel, se přímo vnučuje otázka, jak to s vírou bude u robotů.

Jak uvádí Stanislaw Lem v knize „*Summa technologiae*“, už stovky let se filozofové marně snaží logicky zdůvodnit oprávněnost indukce, to jest uvažování, které předvídá budoucnost s odvoláním na minulá zkušenosti. Podle Lema důkaz nelze získat, neboť se jedná o přeměnu informace neúplné v informaci úplnou, což odporuje zákonům teorie informace. Přesto indukci, ať už v podobě podmíněného reflexu nebo vědecké hypotézy, praktikují všechny živé bytosti, takže jednání, opírající se o neúplnou informaci doplněnou o „víru“, je biologickou nutností.

Dá se tedy říci, že každý homeostat, to jest systém usilující o uchování sebe sama – a to je i robot – musí mít „víru“, čili se při jednání opírat o neúplnou a nejistou informaci, jako by byla úplná a jistá. Tudiž i **ROBOT BUDE MUSET JEDNAT S VÍROU**, na základě neúplných informací.

Víra, která je mnohočetně potvrzená zkušeností, se přetváří ve vědu, a naopak víra, která se od empirického ověřování uvolní, se stává metafyzickou konstrukcí. To, co se dá označit jako víra náboženská, odpovídá pak přechodnému stavu mezi oběma výše popsanými krajnostmi. Tuto víru ve vlastním smyslu slova tedy chápeme jako postoj, při němž se sice pokoušíme o empirické ověření, ale i když reálně jednáme, jde nám o nereálný cíl, jehož dosažení se dá ověřit jenom usuzováním. Například po modlitbě za skončení mořské bouře může fádění žilvlů skutečně ustát. Cíle tedy bylo dosaženo, ale pouze usuzováním na základě náboženských dogmat, neboť souvislost mezi modlitbou a ustáním vichřice nevyplývá z empiricky poznávaných přírodních vztahů.

Experimentální metafyzika

To, co bylo právě uvedeno, se sice dá odbyť jako plané psychologizování, avšak otázkou, která nás musí zajímat, je skutečnost, zda právě takovým psychologizováním nebudou také trpět roboti. Jelikož se bude jednat o biologizované stroje, neubrání se používání indukce a volky nevolky budou muset pracovat s pojmem víry tak jako my. I pro ně bude platit, že vliv informace do nich zavedené nebude záviset na její objektivní pravdivosti či falešnosti, ale na vnitřní dispozici brát ji jako pravdivou a, což je stejně důležité, na rozsahu regulačních schopností, aby bylo možno se touto informací řídit. Malý příklad na objasnění předchozího: Jak vyplývá z používání placebo v medicíně, víra sice může člověka vyléčit, ale nenaučí ho létat. První věc totiž leží v regulačním rozsahu jeho organismu, druhá je ale mimo.

Jak je vidět, „falešná“ informace, kterou falešný lék je, může vyvolat skutečný efekt a kvůli zatím malému znalosti činnosti mozku nám nezbyvá než jenom bezradně konstatovat, že člověk je zřejmě nejen biologickou bytostí, ale i bytostí psychickou. Lem říká, že lidský mozek pracuje nejen jako *gnostický* stroj, ale i jako *věřící* stroj. A tím dospíváme ke stěžejní otázce. Bude se inteligence robota chovat jenom jako gnostický stroj,

nebo se bezděčně stane i strojem věřícím? Jinak řečeno, objeví roboti Boha?

Nečiním si nijaký nárok na originalnost výše předložené otázky, neboť problematikou toho, co se dá nazvat religiozitou robotů, se koncem 60. let minulého století obsírně zabýval již citovaný Stanislaw Lem. Mluví v této souvislosti o *experimentální metafyzice*. Jestliže za metafyzickou budeme pokládat informaci nepodléhající empirickému ověření buď proto, že je to nemožné – třeba existence ráje –, nebo proto, že tato informace je z definice neověřitelná, jako například náboženské postuláty, pak výraz experimentální metafyzika nese všechny znaky rozporu. Jak ale uvádí Lem, je to rozpor zdánlivý, neboť věda se pochopitelně nemůže vyslovit o existenci nebo neexistenci transcendentálních jevů, ale může zkoumat nebo vytvářet podmínky, VE KTERÝCH SE VÍRA V TAKOVÉ JEVY PROJEVUJE. A roboti, respektive umělá inteligence, pak mohou sloužit jako ideální zkušební polygon.

Vznik metafyzické víry v homeostatu, ať už je to člověk nebo robot, znamená stav, v němž další změny na vstupech, jakkoli by byly v rozporu s vytvořeným modelem existenciální situace, tento model již nemohou narušit. Modlitby nemusejí být vyslyšeny, náboženské texty mohou při pozdějším empirickém pohledu obsahovat očividné nepravdy, avšak žádná taková fakta nijak nenarušují víru. Kdo podlehne tlaku reality, má podle teologa malou, respektive slabou víru, neboť podstata skutečné víry je právě v tom, že žádné pozdější stavy vstupů ji nemohou narušit.

Spontánnost víry u robota

Otázkou je, zda stav víry, který zřejmě vznikl v člověku spontánně, vznikne stejně spontánně i u robota. Odpovědí na ni by mohla být celá třída experimentů, kdyby se uvedlo do provozu společenství robotů s mozkiem ve tvaru gnostického stroje a zkoumalo by se, zda jejich mozek, tedy umělá inteligence, získá i rozměr stroje věřícího. Jestli tedy tyto roboti, úmyslně postrádající informace o náboženských systémech a víře, objeví Boha a víru sami, spontánně. Jakákoli odpověď, ať už ano nebo ne, by znamenala PRŮLOM V CHÁPÁNÍ naší vlastní lidské religiozity, když bychom se dověděli, zda víra v Boha je jedinečným lidským fenoménem, či opravdu spontánní reakcí každého homeostatu. Pokusy by se mohly provádět za různých okrajových podmínek. Pravděpodobně jedním z nejdůležitějších parametrů by byla smrtelnost. Na robotech s různou životností by se dalo zkoumat, jak zásadní, či naopak bezvýznamný je vliv smrtelnosti na vznik víry a na představu posmrtného života.

Pokusy experimentální metafyziky

K dalším významným parametrům by nepochybně patřilo tajemství života. Zda bychom robotům svěřili, či naopak zaměřili skutečnosti jejich vzniku a princip reprodukce. Obé je možné naprogramovat, přičemž v prvním případě by bylo nepochybně fascinující sledovat, jak se roboti po tajemství svého života pídí a koho by pokládali za své tvůrce. Zde by se nám pokus opět rozpadl do dvou větví. Mohli bychom společenství testovaných robotů buď izolovat od lidí a od vědomostí o jejich existenci, nebo je naopak s lidskou existencí konfrontovat.

Celý soubor takových pokusů by pak probíhal v rámci již zmíněné *experimentální religionistiky*. Tato věda by nám pak mohla přinést i nečekané či těžko představitelné výsledky. Již citovaný Stanislaw Lem totiž připouští možnost, že různé homeostaty vytvářejí rozličné „typy“ víry. Takže v případě robotů bychom se mohli dočkat specifické robotské víry, kde roli stvořitele, v podstatě pravdivou, BY PŘEVZAL ČLOVĚK. K tomuto případu, v němž by se člověk zcela vyrovnal Bohu, svému odvěkému rivalu, a jenž by byl „odrazem odrazu“ v dalším zrcadle, se ještě vrátíme.

Pověry elektromozků

Ted' se ale ještě zdržme u experimentální metafyziky, jak říká Lem, u *pověř elektromozků*. Zopakujme si, že konstruování homeostatů, schopných vytvářet metafyzické systémy, čili „věřících“ strojů, by nebylo samoúčelné. Nešlo by o karikaturu geneze transcendentálních pojmů strojem. To, o co by nám šlo, by bylo odkrytí obecných zákonitostí vzniku metafyzických modelů světa a tím podkrytí roušky i nad modelem, který se uhníždil v našich hlavách, respektive v hlavách našich předků. Museli bychom vyloučit záměrné naprogramování jakýmkoli náboženskými idejemi a nechali na námi vytvořeného robota působit pouze prostředí. Mohli bychom různě omezovat a deformovat jeho tělesné funkce a zkoumat odraz těchto deformací na duševní svět. (Obdržené výsledky by se pak mohly aplikovat při psychoterapii invalidních lidí.)

Lem je přesvědčen, že metafyzika, která by vznikla v takovém homeostatu či robotu, by měla vyrovnávací charakter. Až by robot poznal svou „nedokonalou dočasnost“, vytvořil by si k ní pomocí vymyšlených doplňků a extrapolací „dokonalou věčnost“, která by mu umožnila dosáhnout vnitřní rovnováhy, čili smíření s existujícím stavem. Výsledkem bude, že nemožné získání všech informací, připomeňme si problém indukce, povede u robota k přenosu oné ideální dokonalosti mimo vlastní existenci. Dojde tedy k přesvědčení, že dostal od někoho duši, a to nepochybně nesmrtelnou.

Je na čase připustit, že kvůli výrobní náročnosti by se takové pokusy těžko realizovaly s reálně existujícími roboty. Spíše se nabízí virtuální řešení v kyberprostoru pomocí jakýchsi robotických avatarů. Potom by byl k dispozici i další prostředek, který by škálu takových pokusů významně rozšířil. Kromě modelování jednotlivých virtuálních entit by se dalo různě modelovat i virtuální svět, v němž by pokus probíhal. Experimentátor by tak získal nejen poznatky o vlivu tělesnosti na metafyziku toho kterého objektu, ale i poznatky o vlivu prostředí. Mohli bychom vygenerovat virtuální svět čistě deterministický, nebo třeba statistický, ale též svět magický, kde by záznaky skutečně fungovaly. Opakem světů magických by mohly být virtuální reality ryze matematické či naprosto nepoznatelné. Lem poukazuje i na velmi důležitý parametr uspořádanosti takového zkušebního světa, neboť usuzovat z uspořádanosti světa na jeho Konstruktora je jedním z důležitých znaků metafyziky v případě vědců. Tento typ dokazování existence Stvořitele byl prý charakteristický pro astronomy Jeanse a Eddingtona.

Mohl by se robot stát katolíkem?

Se zde nastíněnou představou si lze hrát ještě šířeji. Můžeme uvažovat o podmínkách, které by vedly k náboženské válce a dokonce o spojce k reálnému světu. Dejme tomu, že do virtuální reality s jistými náboženskými představami v něm existujících avatarů vypustíme svého avatara, který sdílí některou lidskou víru. Kromě sledování konfliktu s virtuálními homeostaty jiné víry uvnitř kyberprostoru by bylo zajímavé, jak by se k takové situaci postavila v naší realitě existující církev, jejíž náboženství by onen avatar vyznával.

To nás obloukem vrací k reálně existujícím robotům. Dejme tomu, že si nevytvoří žádnou autochtonní víru, ale přeberou některou z lidských. Jak by se, kupříkladu, k robotům věřícím v Ježíše Krista POSTAVILA KATOLICKÁ CÍRKEV? Souhlasila by s jejich křtem, když se u nich dá těžko hovořit o dědičném hříchu? Jsou roboti již z principu odsouzeni k tomu, aby zůstali pohaní? Vznikla by paralelně s lidskou katolickou církví robotská katolická církev se svým papežem a biskupy? Jak by se dalo robotům zabránit, aby si osvojili znalost Písma svatého a začali uctívat křesťanská dogmata? Kdo by jim vysvětlil, že jsou z Evangelii – z radostné zvěsti o boží lásce – vyloučení a proč? Nebo budou církev naopak vysílat mezi roboty misionáře a křesťané s muslimy svedou boj o jejich digitální duše? (*Co tak propašovat na webovou stránku crustafarismu katolického misionáře, než ho předběhne imám?!* Přidáno do článku.)

Člověk jako Bůh robotů

Neberme výše položené otázky jako posměch, byť humoru se v tuto chvíli asi neubráníme. Avšak jednoho krásného dne mohou být se vši vážností zcela aktuální a způsobit netušené problémy. Existuje ale i možnost, kterou jsem již signalizoval, že dojde k ještě ošemetnější situaci. Spočívala by v tom, že by se konstitovalo specificky robotské náboženství, v němž by roli Boha zaujal člověk. Teprve vznikem takové víry u člověkem stvořených bytostí by byl vítězně vybojován soubor, který člověk vede se svým Bohem, byla by dovršena vzpoura, kterou zahájil biblický Adam. Dokonce se vtírá otázka, zda toto není ten PRAVÝ DŮVOD, proč lidé usilují o konstrukci robotů, zda jim nejde právě o to, aby stvořili bytost, která je bude uctívat tak, jako oni či jejich předkové uctívali Boha. Byla by to totiž dokonalá satisfakce, realizace hrozby, o níž hovoří Hospodin ve verši 22, kapitole 3. knihy *Genesis – aj, člověk učiněn jest jako jeden z nás* – a pomsta za vyhnání z Ráje.

Přítom vznik takové víry v člověka je u robotů nasnadě. Pokud začnou pátrat po svém původu, proč jsou na světě, nutně na člověka narazí a musejí dojít k názoru, že minimálně tímto tvůrčím činem je člověk přesahuje. Dokud se zase jim nepodaří odpovědět na jejich výzvu Bohu – v tomto případě znovu spustit lidskou evoluci. Každopádně, ať už vlastním přičiněním, svou vlastní „vědou“, nebo „božským“ sdělením by se dověděli, že člověk je jejich tvůrcem.

Dalším faktorem, který by je mohl utvrdit ve víře v člověka, by bylo prostředí. Když uvažujeme o používání robotů, předpokládáme, že půjde o umělá prostředí, např. kosmické lodě, ves-

mírné stanice, respektive o jejich stavby a jiná nebezpečná prostředí s nákladnými systémy na podporu života, takže nasazení robotů by přineslo úspory. Všechna tato prostředí mají společný znak – byla by umělá, konstruovaná lidmi. Tedy svět robotů by byl světem umělým, respektive světem, který by právě oni buď dovali na příkaz člověka. Jejich kosmogonické představy by proto byly zdvojené. Prvotního tvůrce by viděli v člověku a bylo by navýsost obtížné jim vysvětlit, kdo je tvůrcem SEKUNDÁRNÍHO PROSTŘEDÍ – přírodního „vnějšího“ vesmíru.

V tomto ohledu by byli v mnohem komplikovanější situaci než člověk. My máme dvě verze. Podle náboženských představ byl vesmír stvořen Bohem, podle přírodovědných vznikl statisticky z jakési energetické fluktuace Velkým třeskem. Přitom nemáme žádné srovnání s jinou tvorbou. Roboti by je ale měli. Pokud budeme velkoryse předpokládat, že se lidé s jejich pomocí pustí do velkých astroinženýrských staveb, právě tyto stavby s člověkem v roli tvůrce budou etalonem, jímž budou roboti poměřovat všechny lidské teorie o vzniku vesmíru. Lidská neznalost exaktní skutečnosti v tomto směru bude pro ně těžko pochopitelná a je docela možné, že by začali podezírat lidi, ŽE JIM TAJÍ, jak skutečně vesmír vznikl. Každopádně by tak měli další silnou pohnutku ke zbožštění člověka.

Fyzický zánik jako vstup do božského světa lidí

Naopak silnou námitkou by byla lidská smrtelnost, neboť k božím atributům přísluší nesmrtelnost. Dokonce je to jedním z hlavních kritérií božství, opakující se ve všech mýtech, nicméně i z této nouze by se dala udělat ctnost – vycházející paradoxně z praktické nesmrtelnosti robotů. Takový homeostat, jak uvádí Stanislaw Lem, je osvobozen od gnostického povýšení metafyziky vlastní konečností, takže smrtelnost, kterou prakticky nezná, nemůže v jeho případě působit bohotvorně, neboť si uchová naději, že pozná „vše“. To sice znamená likvidaci poznávacích, nikoli však kompenzačních metafyzik, takže robot může svoji nesmírnou dočasnou začít pokládat za překážku, jež mu zabraňuje vstoupit do „lepšího světa“, kam po smrti odcházejí lidé.

Na základě, dejme tomu, kusých informací z různých lidských náboženských nauk o posmrtném životě a ve snaze vykompenzovat smrt, kterou je člověk obdařen, ale jim chybí, by mohli roboti dojít k víře – což je to nejpřípadnější slovo –, že existuje nějaký *reálný* onen svět, který je pro ně nepřístupný, jako byl Olymp pro antické Řeky, a kam se vstupuje mystickou smrtí. Dovedu si představit sektu robotů, jež by plánovala a PROVÁDĚLA RITUÁLNÍ SEBEVRAŽDY, aby na tento Olymp svých lidských bohů pronikla. Takže v obráceném gardu postavená smrtelnost lidí a praktická nesmrtelnost robotů by opět mohla působit bohotvorně ve prospěch lidí. A lidé by tuto robotskou víru mohli dokonce učinit skutečností, kdyby v kyberprostoru vybudovali jakási robotská *Elysejská pole*, kam by se přesouvala vědomí robotů po jejich fyzickém rozmontování.

Faktor zabíjení při zbožštění člověka

K božím atributům patří nejen moc život dávat, ale i život brát. Ze *Starého zákona* lze vycítit dokonce jistou žárlivost

Hospodina na vlastnictví práva smrti. Jestliže lidem zapovídá zabíjet, vnímáme z tohoto zákazu obavu, aby o tento boží monopol, který dokládá jeho moc nad lidmi, nepřišel. Také tento faktor by HRÁL ROLI při zbožštění člověka, neboť stejný monopol zabíjení by měli lidé vůči robotům. Tuto skutečnost velice pěkně ilustrují tři zákony robotiky, jež si pro svoje sci-fi povídky a romány vymyslel americký spisovatel Isaac Asimov. Říkají:

1. Robot nesmí ublížit člověku, nebo svou nečinností přispět, aby člověk přišel k újmě.

2. Robot musí uposlechnout člověka, ledaže by jeho příkaz odporoval prvnímu zákonu.

3. Robot musí chránit svou existenci ve všech případech, pokud ho to nepřivede do konfliktu s prvním nebo druhým zákonem.

Podle těchto zákonů *nemá robot proti člověku právo ani na sebeobranu*, právo zabíjet je mu tak totálně upřeno. Což zřejmě nikdy nebude platit pro lidi, neboť by bylo velmi utopické předpokládat, že se původně božského práva brát život vzdají. Ale i v případě, že by tak na své úrovni učinili, určitě by se nevzdali práva *ukončit* robota v jistých situacích posvěcených zřejmě speciálním zákonodárstvím, aby tím prezentovali moc, kterou nad roboty mají. Tato fundamentální mocenská nerovnost by byla ještě podepřena obecnou podřízeností robotů vůči člověku, která, jak též vyplývá z Asimovových zákonů, by jim byla zřejmě natvrdo naprogramována. Za takové situace, v níž by vlastně roboti hráli roli otroků, by bylo dokonce žádoucí jim naočkovat, že člověk je jejich Bůh.

Pokud to shrneme, fakt, že za svůj vznik vděčí roboti lidem, za život v umělém světě navrženém zase lidmi, nejistota ohledně existence vesmíru a mystický charakter lidské smrti, signalizující odchod někam „jinam“, kam oni nemají přístup, právo smrti, kterým člověk disponuje, ale oni ne, a vrozená podřízenost – to vše by nepochybně vedlo roboty k tomu, aby tu bytost, která je odpovědná za jejich existenci, začali pokládat za Boha. Programové naočkování by pak mohlo fungovat jenom jako pojistka.

Ramax

Problém religiozity robotů a otázka, zda by mohli zbožstit člověka, mě na přelomu 80. a 90. let zaujala do té míry, že jsem na tento námět napsal novelu „Ramax“. Děj je nazírán z pohledu muže, který je náčelníkem gigantické loděnice pro stavbu kosmických křižníků. Toto astroinženýrské dílo pak představuje pro roboty, kteří v loděnici pracují, onen umělý svět vytvořený člověkem. Hrdinovi příběhu je posléze přisouzeno, aby se pro své robotické dělníky stal božskou autoritou. Jenže břemeno, které na sebe bere, se ukazuje natolik obtížné, že, právě proto, že přistoupil na boží hru a, obrazně řečeno, usedl na Boží trůn, musí loděnici opustit, skrýt se před svými vyznavači, aby jejich víru ihned nepodkopál.

Doposud jsme se psychikou robotů a jejich sklonům k metafyzice, jež není ničím jiným než odrazem téhož sklonu lidského, zabývali toliko z jejich pohledu a neuvažovali jsme, jaký dopad by zbožštění člověka mělo na něho samého – *co by boží role vyžadovala od něho*.

A proto jsem se zmínil o své novele, neboť se též jednalo o virtuální pokus s vírou robotů v Člověka. Každá sci-fi – minimálně pro autora, pokud je poctivý sám k sobě – je sociologickým virtuálním pokusem, kde jsou pevně dány počáteční podmínky a děj slouží k tomu, aby demonstroval jejich účinek na zkoumaný materiál. Pokus, jehož jsem se vlastně napsáním novely „Ramax“ dopustil, nastavil počáteční podmínky tak, aby lidského hrdinu dostal do situace Boha robotů. Následující děj, jenž byl pro hrdinu jakýmsi průchodem testovacím labyrintem, pak prokázal – a zdůrazňuji, že *téměř nezávisle na mé vůli* – hrozivost a neúnosnost břemene, jež zbožštění na ramena hrdiny naložilo.

Vtip je v tom, že Bůh, jenž je v našich myslích a který by byl zřejmě i v elektronických myslích robotů, je prostě *dokonalou perfekcí* se znalostí „úplné“ informace – a nemůže být ničím jiným, aby mohl kompenzovat nedokonalost toho, kdo si ho, přinejmenším, myslí.

Jenže realizací robota jako výzvy Bohu se člověk právě takové konfrontaci vystaví. A jaký člověk? Velice nedokonalý, taktéž, v minimálním případě, závislý na oné logicky nezdůvodnitelné indukci, pracující s neúplnou informací. Proto můj hrdina tváří v tvář rodícímu se mýtu v sobě zoufale postrádá „úplnou“ Boží informaci a nezbývá mu než se před vlastními ovečkami spasit útekem.

Podle mého názoru popsaný mechanismus vysvětluje, proč někteří filozofové mluví o vesmíru, který Bůh opustil, o vesmíru ponechaném na pospas. Ten Velký inženýr, o němž jsem já ještě osobně schopen uvažovat jako o Tvůrci vesmíru, taktéž nebyl natolik dokonalý, aby si mohl dovolit luxus počkat si na setkání s námi, se svými výtvoři.

Nabízí se tedy závěrečná otázka, zda snaha konstruovat roboty k obrazu svému není jednou z civilizačních pastí, o nichž též hovoří Stanislaw Lem. Její zálužnost spočívá v tom, že i robot bude vládnout, respektive bude ovládan nějakou psychikou. I když připustíme zatím nedokázáný předpoklad, že se lidstvu skutečně podaří zkonstruovat umělé bytosti oduševnělé v lidském smyslu, obávám se, že psychika, ať už kohokoli, je nezkonstruovatelná a tudíž nekontrolovatelná. A pro kulturu, nad níž se psychika ustavuje, platí totéž.

Ty, kteří si mohli o robotech jenom číst v Asimovových románech, z tohoto problému hlava určitě bolet nebude. Nicméně budoucím robotikům je třeba popřát, aby před svými výtvoři nikdy utíkat nemuseli.

František „Mroz“ Novotný

František Novotný, *Ramax*, sbírka povídek, nakladatelství AF 167, Brno 1992

František Novotný, *Hvězdné hry*, výbor povídek, nakladatelství Nová vlna, Praha 2017

Odposlechnuto

Je lepší být optimistou a mýlit se, než být pesimistou a mít pravdu.

Elon Musk

Rozdíl mezi liberály a konzervativci je jen v tom, co by jedni a druhí chtěli zakazovat.

Petr Koubský

Byla povinná (ale nekvalitní) školní docházka chybou?

Zavedení povinné školní docházky ve střední Evropě, se specifickým zaměřením na české země, patří k největším a nejambicióznějším zásahům státu do každodenního života obyvatelstva. Šlo o proměnu rytmu roku, práce v domácnosti, vztahu rodičů k dětem a naopak, vztahu církve ke státu, a nakonec i o přepsání toho, co znamená být „dobrým poddaným“ či později „moderním občanem“. Právě proto otázka, zda byla povinná – a zpočátku často nekvalitní – školní docházka chybou, je otázka politická, ekonomická a civilizizační.

Na jedné straně stojí argument, který zní intuitivně: pokud byla výuka mizerná, učitelé nekompetentní a infrastruktura neexistující, proč to celé dělat povinné? Nebylo to zbytečné utrpení, které se tvářilo jako pokrok? Na druhé straně stojí argument méně libivý, ale historicky silný: stát tehdy neusiloval primárně o „kvalitní vzdělání“ v našem současném, humanistickém významu. Usiloval o disciplínu, základní gramotnost a formování obyvatel, kteří budou čitelní, ovladatelní a využitelní v rámci modernizující se monarchie. Kvalita výuky byla v prvních fázích vedlejší. A přesto měl i tento „nekvalitní začátek“ dlouhodobé následky, které se ukázaly jako zásadní.

Vydání Všeobecného školního řádu roku 1774 za vlády Marie Terezie bývá popisováno jako bod, kdy se vzdělávání začalo přesouvat z výlučné sféry církve a rodiny do sféry státního zájmu. V praxi to znamenalo, že dítě se přestalo chápat pouze jako pracovní síla rodiny a člen náboženské obce. Stalo se také jednoznačným „zdrojem“ státu, budoucím vojákem, úředníkem, řemeslníkem, plátcem daní a článkem správního řetězce.

Jenže právě zde vzniká první paradox: stát vyhlásil povinnost, ale neměl nástroje ani kapacity, jak ji naplnit. Triviální školy měly učit „minimum“: čtení, psaní, počítání a náboženství. Infrastruktura byla často improvizovaná, učitelé byli někdy vysloužilí vojáci nebo lidé, pro něž byla škola spíše sociální záchrannou sítí než profesí. Výuka se odehrávala v nevyhovujících prostorách, někdy doslova v soukromých světnicích. To, co stát na papíře prohlásil za modernizační projekt, existovalo v realitě často jako nouzové řešení.

Tradiční venkovská společnost reagovala podle logiky přežití. Dítě bylo pracovní silou: pásl dobytek, pomáhalo při sklizni, sbíralo dříví, staralo se o mladší sourozence. V rodinách na hraně chudoby byla ztráta dětské práce přímou hrozbou pro existenci. A stát, který čas dítěte zabíral, byl vnímán jako někdo, kdo rodině bere prostředky. Výsledkem byla docházka sezónní, rozkolísaná, často symbolická. V zimě, kdy bylo méně práce na poli, se děti objevily ve škole častěji; s jarem lavice opět osiřely.

Tady je klíč k otázce „byla to chyba?“: pokud posuzujeme projekt jen optikou rané kvality výuky, vychází to jako fiasko. Pokud jej posuzujeme optikou pomalého přepisování společenské normy, už to vypadá jinak. I nekvalitní škola mohla začít měnit očekávání, vytvářet tlak, a postupně budovat představy, že vzdělání je součástí života, nikoli výjimka.

Srovnání s Velkou Británií je v tomto ohledu mimořádně poučné. Anglie byla v 18. a 19. století průmyslovým gigantem. Ekonomická dynamika, technické inovace, globální obchod –

to vše by svádělo k předpokladu, že právě tam bude stát tlačít na vzdělanost co nejdříve. Jenže povinná školní docházka byla zavedena až Forsterovým zákonem roku 1870.

Důvod nebyl technologický. Britský liberální model dlouho stavěl na přesvědčení, že stát nemá zasahovat do rodiny a že vzdělání je věcí individuální odpovědnosti, církví a dobročinných iniciativ. Vzdělání bylo prestižní a selektivní, často vnímané jako „výhoda“, kterou si člověk obstará, pokud chce a může.

Pak přišla průmyslová revoluce a vytvořila druhý paradox: v Británii masivní dětská práce v továrnách a dolech gramotnost u dělnických vrstev v mnoha oblastech zhoršila. Škola byla vytlačena ekonomickou realitou. Když má rodina možnost získat okamžitý příjem z práce dítěte, vzdělání se mění na luxus.

Střední Evropa mezitím budovala školství pomaleji, často těžkopádně, někdy i represivně, ale budovala ho jako instituci. A instituce mají tu vlastnost, že když jednou existují, lze je posilovat, standardizovat, financovat a postupně zlepšovat.

Skutečná efektivita rakouského systému byla dovršena Hasnerovým školským zákonem z roku 1869. Tady se povinná docházka přestala tvářit jako ideál a stala se právně vynutitelnou realitou. Osmiletá povinnost, sekularizace, učitel jako státní úředník s autoritou i jasným platem, dohled, sankce. Rodiče, kteří neposlali děti do školy, čelili pokutám a v krajních případech i vězení.

A současně se měnila ekonomika. Rozvíjející se kapitalismus začal gramotnost odměňovat. Čtení, psaní a počítání se stalo propustkou k pracovním místům na železnici, v poště, v úřadech a v rostoucí sféře služeb. Zatímco v 18. století byla škola pro venkov ekonomickou ztrátou, v 19. století se stále častěji měnila na výhodnou investici. To je okamžik, kdy odpor začal ustupovat ambicím. Škola přestala být trestem uloženým shora a začala být strategií rodiny.

Historická cesta k povinné školní docházce v různých zemích ukazuje, že samotný zákon ke změně společenského chování nestačí. Musí existovat infrastruktura, učitelé, motivace rodin a také ekonomický důvod, proč vzdělání dává smysl. Plošná, efektivní a systematická výuka začala v Rakousku i Británii nakonec přibližně ve stejné době, tedy od 70. let 19. století. To je důležité: rozdílné modely se v určitém bodě přiblížily, protože je k tomu dotlačily ekonomické a sociální změny.

Povinná, ale zpočátku nekvalitní školní docházka tedy nebyla „chybou“ v jednoduchém smyslu. Byla tvrdým, nedokonalým a často neempatickým nástrojem modernizace. Z dnešní perspektivy je snadné odsoudit její ranou podobu. Je však obtížnější popřít, že právě tento rámeček postupně vytvořil podmínky pro masovou gramotnost, sociální mobilitu a vznik společnosti, v níž se vzdělání stalo standardem, nikoli privilegiem.

Marie Michlová

Odposlechnuto: Polsko pohledem polovičního cizince

Nic není zábavnější než západní lidé, kteří propagují Polsko, protože je „normální“... Existuje specifický žánr neúmyslné komedie: „západní člověk“, který přijel do Polska, aby unikl konci světa.

Tito anglosaští uprchlíci, prchající před genderově neutrálními toaletami v Londýně nebo fentanylovými zombiemi v San Franciscu, nepovažují Polsko za skutečnou zemi se skutečnými problémy, ale za tradičně katolický zábavní park. Chodí s vykulenými očima, natáčejí si čisté stanice metra a jedí pirohy, přesvědčení, že narazili na srdce Evropy. Dívají se na národ, který drží pohromadě lepicí páska traumát, hypoték na nemovitosti, a zaměňují nedostatek duhových vlajek za hluboce filozofický závazek ke konzervativnímu řádu.

Dívají se na čistou stanici metra ve Varšavě a reagují s náboženskou úctou, jako venkovan, který poprvé vidí katedrálu. Proč? Protože v jejich „světových“ městech se veřejná doprava proměnila v mobilní útlek pro bezdomovce a všeobecný azyl. Procházejí se centrem města v jedenáct večer a žasnou, že nebyli přepadeni, pobodáni nebo poučováni o svých privilegích, a základní veřejnou bezpečnost chápou, jako by to bylo nějaké starodávné, zapomenuté kouzlo, které se podařilo zachovat jen Polákům. Jsou jako hladovějící lidé, kteří najdou starou kůrku chleba a prohlásí ji za jídlo hodné michelinské hvězdy; lafka „civilizace“ na Západě byla snížena natolik, že „nešlápnout na použitou injekční stříkačku“ je nyní považováno za vrchol luxusního života.

Tito lidé sem přijíždějí a chválí Polsko za to, že je „normální“, jednoduše proto, že společnost funguje na radikálním před-

pokladu, že zločinci by měli jít do vězení, hranice by měly existovat a biologie je skutečná. Zírají na homogenní dav lidí, kteří jen jdou do práce, a nazývají to „rájem“, což je zdrcující obžaloba sociálních experimentů, které proměnily jejich vlastní čtvrti v balkanizované válečné zóny identitární politiky. Polsko neudělalo nic mimořádného; prostě jen nespáchalo sebevraždu. Ale pro západního člověka, který se topí v toxickém odpadu svých vlastních progresivistických utopií, vypadá země, která prostě existuje, aniž by se nenáviděla, jako zaslíbená země.

Je to k popukání, protože si pletou naši průměrnost s civilizačními brilancí.

Vidí nedostatek sociálních nepokojů a myslí si, že je to proto, že jsme vyřešili kulturní válku; ve skutečnosti jsme ale příliš zaneprázdnění občanskou válkou o to, která televizní stanice nám lze méně.

Chválí „tradiční rodinné hodnoty“ a zcela přehlíží, že polská rodina je často matriarchální diktatura vedená zuřivou babičkou, poháněnou pocitem viny a bramborovým salátem.

Daniel Foubert (Francouz s polskými kořeny)

Nemyslím si, že když se navrhovala mezinárodní pravidla, si někdo představoval, že lidé utečou z Blízkého východu, přijdou do nejlepší země na světě a začnou znásilňovat tamní dívky a ženy.

dánská premiérka Mette Frederiksenová

Alexandria Ocasio-Cortezová: Ilegální přistěhovalci dělají práci, kterou Američané dělat nechťejí.

Donald Trump: Jo, třeba volit demokraty.

X

Časem s vědou - leden

● velkých činech vědy, techniky a medicíny

To, že s poklesem teploty klesá i elektrický odpor látek, vědci zjistili už koncem 19. století, krátce potom, co se jim podařilo zkapalnit vodík; ten vře při minus 253 stupních Celsia, tedy 20 Kelvinech. Někteří odvážlivci se proto domnívali, že velmi blíže ko absolutní nuly by látky mohly svůj odpor ztratit docela, stát se *supravodivými*. Jenže se k té nule nemohli dostat...

Zlom přinesl rok 1908, kdy nizozemský fyzik Heike Kamerlingh-Onnes zkapalnil poslední odolávající plyn, helium s teplotou varu -269 °C (4 K). Díky němu pak v roce 1911 onu předpokládanou supravodivost skutečně objevil. Dva roky nato dostal Nobelovu cenu.

Následující tři čtvrtě století se vědci snažili najít kovy či jejich slitiny s co nejvyšší teplotou supravodivosti. Postupně se jim podařilo zvednout ji nad teplotu varu vodíku. Jenže, jak víme z historie vzducholodí, vodík se vzduchem rád vybuchuje... Helium je zase drahé. Šance na širší využití supravodivosti zůstávaly utopii.

Co tedy vyzkoušet i substance jiné než kovové, napadlo některé badatele v oboru fyziky pevných látek. Mezi nimi byli i Švýcar Alex Müller a jeho o generaci mladší německý kolega Georg Bednorz z laboratoře firmy IBM v Rüşchlikonu u Curychu. Vedení složitými kvantovými úvahami, o kterých ještě Kamerlingh-Onnes nemohl mít páru (ten jen extrapoloval tehdejší znalosti), došli počátkem 80. let k závěru, že v oxidech – na rozdíl od kovů – lze za určitých podmínek vyvolat obzvláště silné vzájemné působení mezi elektrony a kmity krystalové mřížky. Čím těsnější a intenzivnější interakce, tím je materiál náchylnější k supravodivosti, i když navenek vypadá jako izolant. Není divu, že se oba badatelé svou prací zprvu moc nechlubili...

Začali sloučeninami lanthanu, barya, niklu a kyslíku, vyzkoušeli stovky variant, marně. Až Bednorze jednou během dumání nad odborným časopisem napadlo zaměnit ionty niklu mědí. A hle – dne **27. ledna 1986** detekovali supravodivost při pětatřiceti Kelvinech! Šlo o kvalitativně nový druh supravodiče, zcela odlišný od předchozích. Vypadal jako kus černého porcelánu, měl složení vzdáleně podobné hlinám a odpor ztrácel při teplotách vyšších než dosud známé látky, proto se celé skupině těchto látek začalo říkat *vysokoteplotní keramické supravodiče*.

Po pečlivém ověření Bednorz s Müllerem svůj objev v září 1986 zveřejnili v časopise *Zeitschrift für Physik*. Vypukl poprask. Hned počátkem roku 1987 tým z alabamské univerzity narazil při obměňování „curyšského zázraku“ na materiál supravodivý při -180 °C, tedy poprvé nad teplotou varu dusíku (-196 °C). A kapalným dusíkem – na rozdíl od vodíku – je levnější než benzin nebo mléko, navíc bezpečný tak, že s ním lze běžně manipulovat a přenášet ho v obyčejné termosce...

Senzace! Takhle například profesor William Little ze Stanfordovy univerzity vzpomínal na začátek zasedání Amerického sdružení fyziků, pořádaného v březnu 1987 v newyorském hotelu Hilton a věnovaného výhradně vysokoteplotní supravodi-

vosti: „Něco takového jsem ještě nezažil. Fyzikové jsou poměrně klidná cháska, takže vidět je, jak se strkají lokty a derou se do sálu jeden přes druhého, to byl fakt zážitek.“ Dovnitř se dostalo jen 1500 lidí. Zhruba stejný počet pak sledoval dění venku na obrazovkách. Až do tří v noci, osm hodin, bez dechu poslouchali desítky referátů, do svítání pak nad nimi zaujatě diskutovali v kuloárech.

Kamerlingh-Onnes dostal nobelovku za dva roky, Müller s Bernorzem už napřesrok, druhému z nich bylo teprve sedmatřicet. (Asi rekordně rychlá cena padla roku 1957 ve fyzice za objev z ledna publikovaný v únoru téhož roku.)

Dnes umíme připravovat „keramiky“ supravodivé výrazně nad oněmi -196 °C, při kterých vře dusík. Pro srovnání: Teplotní rekord klasického kovového supravodiče je 23 K, tj. -250 °C u slitiny niobu a germania vzorce Nb₃Ge. Momentálně nejvyšší teplotou supravodičů keramických je 138 K, -135 °C. Tento zázrak má děsivý vzorec (Hg_{0,8}Tl_{0,2})Ba₂Ca₂Cu₃O_{8,33}.

Význam vysokoteplotní supravodivosti je potenciálně nedozírný. Představme si libovolné elektrické vedení, které přivádí dřávu do spotřebičů nejrůznějšího druhu. Nelze ani vyčíslit, kolik gigakilometrů takových drátů a kabelů svět kolem nás protkává. Přitom při přenosu elektřiny se ve vodičích může ztratit teplem až čtyřicet procent energie! Vedení s nulovým odporem by podstatně snížilo její spotřebu se všemi důsledky na životní prostředí (emise, jaderný odpad).

Však nedosti. V řadě oborů se neobejdeme bez přístrojů, které k práci potřebují velmi vysoké proudy nebo proudy sice malé, ale protlačované miniaturními drátky. První případ tvoří elektromagnety, třeba pro urychlovače částic nebo vlaky na magnetickém polštáři nebo termojaderné (fúzní) reaktory, ale taky pro lékařské zobrazování magnetickou rezonancí. Případ druhý představují samozřejmě počítače a mikroelektronika vůbec. Jak elektromagnety, tak mikročipy se zahřívají víc, než by se nám líbilo – a supravodivost by to vyřešila.

Avšak to, že příroda ztratila odpor stran elektřiny, neznamená, že jinde ho neklade... Na nejtužší odpor zde narážíme při výrobě dlouhých drátů z hlinovatého prášku. Ale to už je jiný příběh.

František Houdek

Odposlechnuto

Nezapomeňme, že u zrodu dnešní Evropské unie nebyla starost o zeleninové karbanátky a špunty plastových flašek, ale usnadnění práce, výměny myšlenek a volné proudění kapitálu. Jako ideál to zůstává, v praxi se to podařilo pohřbit a nahradit zelenými socialistickými nesmysly. Je „osmadvacátý režim“ štika plovoucí proti proudu tupé evropské stagnace? Pokud ano, podpoř ji nová vláda? Zajímáme se o to. **ON**

Můj tweet, kde srovnávám Černobyl a španělský blackout, hodně lidí vytočil. Ale než začnete nadávat, přemýšlejte. Je to fiasko ideologického projektu. Stane se to znovu, ledaže bude u každé solární elektrárny stát „mařič energie“. **Ondřej Neff**

Ratio piano, ratio forte

Třeštění letitého popularizátora 158

V listopadu 1774 dorazil do Ameriky sedmatřicetiletý anglický vzdělanec Thomas Paine. Krátce poté se Velká Británie a její americké kolonie dostaly do křížku o nezávislost. Demokrat Paine nemohl uvěřit, jak hluboce zažrané bylo u většiny místních lidí pouto k Británii, dokonce natolik, že mnoho z nich i samotnou myšlenku na samostatnost považovalo za zradu... Proto už na přeskok začal ve Filadelfii sepsovat sérii úvah s pracovním názvem *Prostá pravda*. Když se eseje ukázaly být pro noviny příliš dlouhé, sestavil je do kupy a začal hledat nakladatele. Většina z nich pamflet takového obsahu odmítla vydat, nicméně jeden odvážlivec se našel. Vydal je dne **10. ledna 1776** – na přání autora anonymně – ve formě sedmačtyřicetistránkové brožury pod titulem *Zdravý rozum*. Text se obracel k lidem v tehdejších třinácti amerických koloniích a obhajoval jejich nezávislost na Velké Británii. Paine shromáždil řadu politických, ekonomických i morálních důvodů a především – podal je tak jasně a přesvědčivě, takřkajíc polopaticky, že jim porozuměli i prostí lidé. Ne náhodou se některé jeho myšlenky později ocitly v *Deklaraci o nezávislosti* a v *Ústavě Spojených států amerických*...

Zdravý rozum vzbudil senzaci, předčítali si ho dělníci na dílnách i vzdělanci v kavárnách, svolávaly se kvůli němu mítinky. Podle odhadů se ho do roka prodalo sto tisíc výtisků! Uvádí se, že až do počátku našeho století zůstával nejprodávanějším titulem amerického původu.

Totožnost autora se provalila po třech měsících, všechna další vydání už vyšla pod jeho jménem. Nicméně na nich nezbohatl, všech honorářů se vzdal.

A nyní konečně k důvodu, proč se tento veskrze společenský spisek dostal do vědecké rubriky tohoto časopisu. On totiž pronikl tak hluboko do povědomí lidí, že jeho název začal žít vlastním životem. Rozšířil se obecný termín *zdravý rozum*, který se brzy stal zavedeným měřítkem smyslu a nesmyslu věcí. Tím ve své době výrazně přispěl i k uznání exaktních věd a jejich výsledků.

Bohužel, onen adorovaný *zdravý rozum* ve vědě bezvýhradně fungoval do konce 19. století, kdy k jejímu porozumění postačoval neškolený intelekt. S nástupem teorie relativity a kvantové teorie ale stačit přestal, prostě selhává. Nádherně to vystihl současný český filosof Zdeněk Kratochvíl: „*Dnešní zdravý rozum je sto padesát let stará věda.*“ (Tohoto tématu jsme se dotkli také v *IK 7/2025*.)

Vzestup a pád fungování zdravého rozumu je dalším příkladem platnosti takzvaného Hérakleitova zákona, jak ho formuloval egyptolog Miroslav Bárta: *To, co napřed přivedlo civilizaci na vrchol, poté obvykle způsobí i její krizi.*

(My laici známe starořeckého filosofa Hérakleita z Efesu především z jeho dvou nejcitovanějších výroků: *Vše plyne a Nevstoupíš dvakrát do téže řeky.* Hlavní inspirací pro formulaci zákona však zřejmě byl výrok jiný: *Cesta – nahoru, dolů, jedna a táž.*)

Takže: *Včera byl zdravý rozum zbraní pro poznání a proti tmářství, dnes se stává zbraní proti poznání a pro tmářství.*

Ale zpátky ke zdravému rozumu. Co si pod ním vlastně představit? Já osobně v něm spatřuji opakovanou zkušenost našich smyslů náležitě uspořádanou a aplikovatelnou na řešení běžných každodenních problémů spojených se životem. Zřetelně to vyvstává v životě sedláka dob minulých, i proto se také někdy říká *selský rozum*, ale klidně bychom mu mohli říkat také rozum prostý, praktický, osobní, neškolený, retrospektivní, *biologicky evoluční*. Jeho charakteristickým rysem je omezenost a konzervativnost, příkladem Ladovy vesničky nebo Foglarovy uličky.

Selhávání takového rozumu v moderním světě sice spojuje se s přírodovědou, ale teď si s novým rokem zase jednou krapet zatřešteme a zkusme si představit zdravý rozum v současném světě. K tomu si vyberme několik ukazatelů: Zdravý rozum vnímá svět v kategoriích moje/cizí, přítel/nepřítel, prospěch/újma, pán/kmán, dobro/zlo, krása/ošklivost, (cis)muž/(cis)žena, „normální“ / „blázen“, zkrátka černobílý svět. Státy vnímá jako národy, lidi dělí podle barvy kůže atd. A vedle něj, možná přímo proti němu nyní stojí svět mnohobarevný, mnohovrstevný, mnohotvárný, proměnlivý, dosavadním rozumem jen nepřímo uchopitelný, možná zcela neuchopitelný. K jeho alespoň jakémus pochopení je teoreticky zapotřebí pravého opaku tradičního zdravého rozumu, tedy rozum rafinovaný, teoretický, neosobní, cvičený, perspektivní, *kulturně evoluční*. Jeho charakteristickým rysem je otevřenost bez předsudků.

Pokud bychom naše pomyslné putování od absence rozumu přes zdravý rozum až k rozumu rozšířenému zkusili převést do abstraktnějších pojmů, pak od ryzí víry (neznalé, pudové) postupujeme k víře poučené, racionálnější, což už je důvěra. *Víra* je spojována s *nadějí, důvěrou* s *očekáváním*. Nu a s *věděním* se pojí *jistota* nebo přinejmenším věrohodně vypočítatelná pravděpodobnost. Ideálem je pak *harmonická spolupráce* všech tří kategorií, *každé na svém písečku*.

Jenže jak tu štrapáci ducha vzhůru „beztrestně“ zvládnout? Co k tomu potřebujeme? Píšu tu o tom často: *rozhled* (vědomí souvislostí, příčin a následků v co nejširším měřítku), a *ohled* (vědomí sounáležitosti všech lidí s *biosem, geosem* i *kosmosem*). První „hled“ nám dodá potřebná fakta, druhý potřebnou motivaci.

Dokážeme se na své cestě od víry přes důvěru k věděni ztratit? Nevím. Neočekávám. Doufám. **František Houdek**

Odposlechnuto

Vždycky mě udivovaly zprávy o Somalilandu, jde snad o jediný muslimský stát (tuším, že právo *šaría* uplatňují podobně jako v Saudské Arábii), který je zároveň chudý a řádně vedený. Přitom hned vedle máme rozvrácené Somálsko, jehož populace se geneticky ani nábožensky od Somalilandu neliší. Aha, on Somaliland v koloniálních čase spravovali Britové a ten zbytek Italoové a tuším Francouzi... A možná také pomáhá, že Somaliland donedávna nikdo neuznal jako stát, takže tam neproudilo tolik humanitární pomoci. **Grob**

Časem s vědou - únor

● velkých činech vědy a techniky

Běžec, který přinesl athénským zprávu o vítězství u Marathónu, se uštvál k smrti. Přítom vzdálenost, kterou překonal, byla skoro tisíckrát menší než zemský obvod.

První jakž takž doložený neústí přenos zprávy na dálku proběhl před více než třemi tisíciletími, kdy řecký vojevůdce Agamemnón informoval svoji 800 kilometrů vzdálenou manželku Klytíméstru o pádu Tróje. Potřeboval k tomu odhadem stovku signálních ohňů. Paní choť ovšem jeho zpráva moc nepotěšila, a tak spolu s milencem později manžela zavraždila.

První seriózní pokus podobného druhu v novověku realizoval před 230 lety francouzský abbé Claude Chappe, když mezi Paříží a Lille vybudoval optický telegraf. Trasa dlouhá asi 210 km obnášela 22 stanic, kde se na vysokých sloupech tyčily „semafony“ s nastavitelnými rameny. Vynálezce však neunesl intriky okolí a po čase si vzal život skokem do studně.

První skutečně použitelný elektrický telegraf otevřel v květnu 1844 americký malíř Samuel Morse využiv relé, jehož vynález mu nezištně poskytl fyzik Joseph Henry. Na izolátory pro vedení mezi Washingtonem a Baltimorem (64 km) potreboval tisíce lahví od whisky. Morseova telegrafie není sice docela původní, zato je velmi jednoduchá. A poněvadž dorozumívání na dálku je potřeba jako sůl, světový éter se brzy zaplní tečkami a čárkami. Morse dožívá svých jednaosmdesáti let ve slávě a bohatství. Zemřel roku 1872 netuše, že nezadržitelný pokrok strojů jeho vynálezu vážně úklady.

Morseova abeceda z čárek a teček přinesla obrovský pokrok a mimo jiné zachránila nespočet životů na moři i na souši; kupříkladu i rozhlásila ukončení obou světových válek. Její používání oficiálně skončilo roku 1999.

Zpráva v tečkách a čárkách je sice lepší než žádná zpráva, ale co naplat – není nad mluvené slovo...

O vývoj elektrického přenosu řeči usilovalo více lidí. Slávy a bohatství dobyl jediný. Ale popořádku.

Asi první, kdo elektrický přenos reálně navrhl, byl v roce 1854 francouzský stavební inženýr a telegrafista Charles Bourseul. Ztroskotal na konečném stupni – převodu elektřiny ve zvuk.

První úspěšl německý fyzik Johan Philip Reis, který roku 1860 představil první přístroj přenášející mluvené slovo po drátě na vzdálenost sta metrů. Odborná veřejnost ho ale nepřijala, neboť na tak převratný vynález jí připadal málo složitý, navíc byl přenos velmi nekvalitní. Inspirován činností ušního bubínku, k přeměně hlasu na elektrické impulsy používal membránu z vepřového měchýře, která vibracemi přerušovala elektrický proud. K přeměně proudu ve zvuk sloužila kovová membrána přitahovaná elektromagnetem.

Reis trpěl tuberkulózou, navíc jeho plicím neprosplávaly plny z baterií, kterými napájel své přístroje a se kterými spal v jednom pokoji. Zemřel čtyřicetiletý v roce 1874. „Daroval jsem světu velký vynález, ale dále jej musí dovést jiní,“ prohlásil na smrtelném loži. A tak po něm zůstal jen termín *telefon*.

(Později se ukázalo, že cosi jako telefon sestrojil také Ital

v Americe Antonio Meucci. Poprvé ho prý použil v roce 1856 ve svém domě, aby mohl mluvit ze své suterénní laboratoře s nemocnou manželkou ležící ve druhém patře. S jeho uplatněním stejně jako Reis neuspěl.)

Potom 14. února 1876 udeřila neuvěřitelná náhoda. Toho dne kolem druhé hodiny odpolední vstoupil do washingtonského patentního úřadu Alexander Graham Bell a požádal o patent na přístroj, pro který převzal Reisův název *telefon*. O pouhé dvě hodiny později tamtéž a s tímtež nápadem dorazil Elisha Gray; ten svůj přístroj nazýval *elektroharmonický telegraf*.

Veřejnosti zcela neznámý Bell pocházel ze skotského Edinburghu a podobně jako jeho děd a otec učil mluvit hluchoněmé děti. Triadvacetiletý odešel do Ameriky, kde si v Bostonu založil školičku pro hluchoněmé. Telefon vynalezl, když se několik let snažil sestrojiti nějakou elektrickou pomůcku, která by konverzaci s hluchoněmými usnadňovala.

Gray byl rodilý Yankee a profesionální elektrotechnik, všeobecně uznávaný vynálezce v oboru telegrafie. Působil v Chicagu. Na svoji verzi telefonu připadl při pokusech o realizaci vícekanálové paralelní telegrafie. I on na něm pracoval několik let.

Do záhy vypuknuvšího sporu o prvenství se brzo zapletl i Edison (přispěl vynálezem uhlíkového mikrofonu) a především velké společnosti, věřící zisky. Na Bellově straně stály především ony dvě hodiny náskoku a také určité formální nedostatky v Grayově žádosti, nicméně veřejnost se rozpoltila. „Dobrý den, pane Grayi,“ reagoval například Edison, když mu Bella představili coby otce telefonu...

Soudní spory trvaly přes dvacet let a definitivně je ukončila až Grayova náhlá smrt roku 1901. O dvanáct let mladší Bell svého soka přežil o jedenadvacet let. Spor nakonec vyhrál; výrok soudu dokonce tvrdí, že „Bell je samostatným a prvním vynálezcem KAŽDÉHO druhu elektrického přenosu zvuku“! Licenčním poplatky jen z prvních dvaceti let telefonování mu vynesly sto milionů dolarů. Sám vynálezce, znechucen soudními tahanicemi, se už pár let před vynesením rozsudku stáhl do ústraní a veškerý rozvoj svého vynálezu přenechal jiným.

Za těch sto padesát let telefonie pokročila přímo neuvěřitelně, přičemž její vývoj se stále zrychluje (viz *IK 4/2023*). Těžko i jen pomyslet, kam dospěje za dalších sto padesát let...

František Houdek

Odposlechnuto aneb čeština ve vývoji

Nová pořekadla:

Ten by sem zapadl jak asteroid do Tunguzky.

Zmatený jak lesní včela na sídlišti.

O Prigožinovi, dej mu d'ábel lehký kotel...

Nové sloveso: *jolandovat*

Klimaskeptičstvo – politicky korektní název množiny klimaskeptických jedinců a jedinec.

Jinak inteligentní – má přeházené šňůry na půdě

Kritické myšlení, ono existuje nějaké nekritické?

web

Chlapec, který si hrál, až přerostl obry Třeštění letitého popularizátora 159

Léta sbírám citáty o vědě a za tu dobu jsem jich shromáždil pořádný balík. O některých se dá říct, že jsou velmi známé, o jiných, že jsou myšlenkově hluboké, o dalších trefné nebo takřkajíc *malebné*. Autoři některých jsou zase tak proslulí, že je bez ohledu na obsah prodává už samo jejich jméno. Ale jen o nemnohých z nich platí všechna jmenovaná epiteta najednou. Dnes bude řeč o dvou takových.

Všestranný přírodovědec Robert Hooke byl sice členem Královské společnosti v Londýně, ale na rozdíl od ostatních spolubratrů byl i jejím zaměstnancem a bral od ní výplatu. Zastával pozici kurátora experimentů. Měl tedy kvalitativně nižší postavení a za uznání svých nápadů musel bojovat; přesto se řada jeho průkopnických nápadů a experimentálních technik rozplynula ve výsledcích jiných, kteří s ním své problémy probírali. Proto se často hlásil k podílu na jejich úspěších a časem poněkud zatrpkl.

Kupříkladu s vycházející hvězdou Královské společnosti té doby, o několik let mladším Isaakem Newtonem, se rozkmotřil hlavně za „krádež“ nápadu, že eliptické dráhy oběhu planet lze vyjádřit na základě skutečnosti, že gravitační síla klesá se čtvrcem vzdálenosti. Newton sice víceméně připouštěl, že původní nápad mohl být Hookeův, ale argumentoval tím, že veškerou svízelnou matematickou práci (včetně vynálezu derivací a integrálů za tím účelem) vykonal on.

V 70. letech 17. století spolu ještě vycházeli, jakkoli Hooke nevynechal příležitost, jak připomenout své zásluhy. Na jednu z takových poznámek Newton reagoval v dopise z 5. února 1676: „*Descartes udělal dobrý krok. V mnoha ohledech jste toho hodně přidal, zejména tím, že jste se vědecky zabýval barvami tenkých vrstev. Pokud jsem viděl trochu dál, pak proto, že jsem stál na ramenou obrů.*“

Příslušný dopis byl zveřejněn až v roce 1855 v souboru Newtonovy korespondence. A řečený výrok nezůstal bez odezvy. Není divu – nádherně ilustruje postup vědy, kdy badatelé vycházejí z již objeveného a na jeho základě postupují dál...

Newton ovšem nebyl povahou žádný andílek, nýbrž vysoce ambiciózní, ješitný, nedůtklivý génius. Proto není vyloučeno, že jeho příměr o obrech záměrně netaktně směřoval k Hookeovu zevnějšku, ten totiž od dětství trpěl těžkou deformací páteře, což se neblaze projevilo na jeho vzrůstu (subtilní hrbáč).

Přísně vzato, Newtonova myšlenka není původní. Aforismus o stání na ramenou obrů pochází z počátku 12. století a jeho autorem byl filosof Bernard z Chartres, když – patrně s odkazem na antické učence – napsal: „*Jsmo jako trpaslíci na ramenou obrů. Náš pohled může obsáhnout více a vidí dále než jejich. Ovšem ne proto, že by náš zrak byl pronikavější nebo naše výška větší, nýbrž proto, že nás nese a vyzvedává jejich mohutná postava.*“ Nu a jelikož mistr Bernard byl významným kancléřem katedrální školy v Chartres, jeho slova dodnes přetrvávají vizuálně zvětšena v podobě obrázku na oknech tamější katedrály.

Někteří historici ale soudí, že moudro o trpaslících a obrech ve skutečnosti pochází z hlavy Bernardova žáka Viléma z Conches... Je však téměř jisté, že Newton je znal.

Nyní skočme z roku 1676 o půl století dál. Letitý Newton je žijící legendou, pohybuje se na samé hranici zbožštění, mudrcem, jehož každé slovo je vnímáno div ne jako evangelium. Nu a krátce před smrtí, patrně v reakci na (jistě často opakovanou) otázku, jak sám sebe vnímá v kontextu vědy, měl prohlásit toto: „*Nevím, čím se budu jevit světu, ale já sám si připadám jako malý chlapec, který si hraje na břehu moře a těší se tím, že tu a tam najde hladší oblázek nebo hezčí lasturu než obvykle, zatímco velký oceán pravdy leží přede mnou neprozkoumán.*“

Pokud *ramena obrů* čekala na svoje zveřejnění 128 let, tak *chlapec s oblázky* jen roků třiadvadesát; vyšel v roce 1820 v posmrtně vydané knize literáta Josepha Spence *Anekdoty, pozorování a charaktery knih a lidí*.

Na každý pád je to výrok nádherný a není divu, že ani on nezůstal bez odezvy.

Jako první se nabízel otázka, nakolik je originální. A tak badatelé vyšturali, že Newtonův o generaci starší francouzský kolega matematik Blaise Pascal (zemřel roku 1662) napsal: „*Čím větší je ostrov poznání, tím delší je pobřežní čára dotyku s nekonečným oceánem neznáma, jenž ostrov poznání obklopuje.*“

O Pascalově podobenství Newton vědět nemusel. Zato o Johnu Miltonovi zcela určitě. Tento anglický národní bard vedle notoricky známého *Ztraceného ráje* vydal roku 1671 i jeho pokračování *Ráj znovu nabytý*, kde stojí verš „*jako děti sbírají kamínky na břehu*“. Děti mají být lidé a kamínky veškeré jejich světské znalosti, tak mělké a nicotné oproti božské pravdě.

Velký básník George Gordon Byron v nedokončeném eposu *Don Juan* (1824) o Newtonovi píše: „*Co chlapec mušle sbírající si připadal, zatímco vedle něj oceán Pravdy se rozkládal.*“ A velký astronom John Herschel zase kolem roku 1850 odmítl ucházet se o Newtonovu katedru matematiky v Cambridge se slovy, že raději bude „*brouzdat se po břehu oceánu vědy a sbírat takové oblázky a mušličky, které se mu zalíbí, aby je mohl pořádat a těšit se z jejich krásy.*“

A mě napadá: Připadají si výzkumní údové dnešní proorganizované a přebyrokratizované vědecké mašinerie taky jako „hrájící si chlapi“?

František Houdek

Odposlechnuto

Je strašně vtipné, jak na Trumpův útok na Grónsko každý reaguje podle svého dlouhodobého naturelu. Putin únavnou historickou přednáškou o grónsko-amerických vztazích v 19. století. Evropská lidí zmateným pobíháním, monitorovací misí a vytýkacími dopisy. Babiš tím, že si koupil globus za 15 tisíc, aby se podíval, kde to je, a neřiká tak ani tak, ale na jeho slova dojde.

Lucie Sulovská

28 dní poté

Moderní pojetí zombie bylo z velké části ustaveno filmem George Romera *Night of the Living Dead* (1968), který čerpal z vlivů, jako je *Frankenstein*, haitské voodoo a H. P. Lovecraft. Od té doby je zombie žánr převážně americkou záležitostí. Zároveň v sobě dlouhodobě nese politické a společenské podtóny. Romero kontroverzně obsadil do hlavní role svého filmu z roku 1968 černošského herce; na konci snímku je jeho postava po přežití noci omylem považována za zombie a zastřelena, což bylo odkazem na až příliš blízkou realitu lynčování na americkém Jihu. Většina moderních zombie děl navazuje na tradici nastavenou Romerem – americké prostředí a politický podtext. Existuje však jedna série zombie filmů, která má v mém srdci zvláštní místo, a tou je **28 dní poté**. Čtvrtý film této série vyšel začátkem tohoto roku a stojí za to se na tyto snímky podívat podrobněji, protože podle mě zůstávají podivuhodně nedocenené.

Na filmech ze série **28 dní poté** mám nejraději jejich estetiku. Každý z nich je esteticky i tónem jedinečný a zabývá se tématy, která jsou produktem své doby. Série začala v roce 2002 filmem **28 dní poté**, který napsal Alex Garland a režíroval Danny Boyle. Tento film přinesl do zombie žánru několik inovací. Jak řekl Boyle: „Není moc zajímavé jen se držet v rámci žánru. Musíte se snažit udělat něco, co tu ještě nebylo.“ Především – stejně jako zbytek série – byl film jednoznačně britským příběhem. V roce 2001 byla Velká Británie stále ponořena do své éry „Cool Britannia“ a film z tohoto vizuálního stylu výrazně čerpá. Působivá úvodní sekvence, v níž se Cillian Murphy probouzí z kómatu (28 dní po vypuknutí zombie nákazy) a prochází se opuštěným Londýnem, zůstává jednou z nejvýraznějších scén v jakémkoli zombie filmu. Záběry na Westminsterském mostě před parlamentem byly natočeny brzy ráno, a co je zásadní, ještě před 11. zářím; poté by bezpečnostní opatření něco takového neumožnila. Britské prostředí umožňuje jiné zápletky než mnoho amerických zombie filmů; zbraně jsou mnohem méně běžné a postavy se často rozhodují raději utéct než zastřelit co nejvíce nakažených.

Dalším výrazným rozhodnutím bylo, že Boyle natočil film na běžně dostupné digitální kamery. To přidalo pocit realismu, připomínající zpravodajské záběry z válkou zničených zemí, a vytvořilo to, co kameraman označil za „démonickou atmosféru“. Tuto atmosféru ještě zesílil Garlandův zvrat klasické zombie formule – totiž že zombie jsou rychlé. V 21. století už zombie nebyly pomalu se šourající nadpřirozené hordy z dřívějších dob – místo toho byly modernizovány tím, že jejich původ získal vědecký charakter. Ve filmu **28 dní poté** pochází nákaza z „viru zuřivosti“, který unikne z laboratoře poté, co aktivisté za práva zvířat vniknou dovnitř a osvobodí nakažené šimpanze. K úplnému kolapsu společnosti stačí parta radikálních veganů. Garlandovo rozhodnutí, aby zombie – ve filmu označované výhradně jako „nakažení“ – byly poháněny zuřivostí, je činí skutečně děsivými. Místo pomalu se pohybujících hord jsou zombie nebezpečnými predátory motivovanými touhou zabít. Co dělá původní film tak dobrým, je to, že všechno je jen o trochu lepší, než by muselo být. Způsob, jakým je natočen, herecké výkony,

výprava i soundtrack – to vše je o něco lepší než u průměrného zombie filmu, a britské prostředí tomu dodává ještě zvláštnější kouzlo.

28 dní poté byl obrovským úspěchem a v roce 2007 následovalo pokračování **28 týdnů poté**. Jestliže byl první film podvědomě ovlivněn 11. zářím, pak je druhý snímek poměrně přímým komentářem k válce proti teroru. Odehrává se něco přes šest měsíců po událostech prvního filmu a představuje nové postavy i nový příběh – s předchozím filmem se nijak nepřekrývá. Garland i Boyle byli navíc nahrazeni novým tvůrčím týmem. Zajímavé na **28 týdnech poté**, kromě hollywoodského obsazení, je to, jak odlišný tón oproti předchůdci má. Zatímco **28 dní poté** působilo izolovaně a beznadějně, v **28 týdnech poté** je – alespoň na začátku – silný pocit řádu. Nakažení většinou vyhladověli k smrti a země je prázdná a zdevastovaná, ale z velké části stále stojí. Film sleduje vznik bezpečné zóny v Londýně a snahu znovu osídlit Spojené království po vypuknutí viru zuřivosti. NATO, a především USA, tuto operaci řídí a celý film má nádech válečného snímku, což je jasný odkaz na tehdy probíhající válku v Iráku. Když se věci nevyhnutelně pokazí a virus se rozšíří do bezpečné zóny, nastává naprostý chaos – armáda kosí jak nakažené, tak nevinné civilisty ve snaze zabránit dalšímu šíření. Pokud je celý film tenkou metaforou války proti teroru od španělského režiséra Juana Carlose Fresnadilla, pak se zcela nedaří podle zamýšleného účinku. Jestliže jsou islamisté zástupným symbolem zombie, pak je skutečně třeba je vyhladit. **28 týdnů poté** postrádá inovativnost originálu, ale zůstává dobrým filmem, který jen neopakuje svého předchůdce. Závěr, v němž se zombie objevují u pařížského metra, naznačoval velké věci pro budoucnost série.

Nestalo se tak. Série se zapletla do právních problémů a třetí film, pracovníě nazývaný **28 měsíců poté**, uvízl v produkčním pekle. Až loni vyšel třetí snímek s názvem **28 let poté**, přičemž Boyle a Garland se vrátili do čela projektu. **28 let poté** některé věci zpětně mění, ale k lepšímu. Virus už není globální – nákaza v Evropě byla zastavena a pouze Británie je zamořena zombie a podléhá blokádě NATO. Zombie jsou navíc stále naživu a vyvinuly se; chovají se spíše jako zvířata než jako lidé. Film dokáže pozoruhodně propojit realistický styl Kena Loache, britskou folklorní tradici a zombie horor. Velká část děje se odehrává v malé komunitě přeživších na ostrově Lindisfarne, kde byla znovu nastolena civilizace. Zde britskost filmu skutečně vyniká. Obyvatelé ostrova chodí do hospody, zpívají lidové písně a vystavují vlajky a portrét královny. Pro některé je ostrov metaforou Brexitu – britské nezávislosti a přežití –, pro jiné je metaforou britská pevnina, která leží v troskách, zatímco Evropa prosperuje. Boyle tento důraz podtrhuje svou odvážnou režii. Film byl natočen výhradně na iPhone a je sestříhán odvážně, se záběry prokládanými archivními obrazy lučištníků od Azincourtu a bitev z druhé světové války.

Kromě tematického zaměření na britskou identitu přináší **28 let poté** do série i mnoho nového. Hlavním hrdinou je Spike, mladý chlapec z ostrova, který je odveden na pevninu, aby za-

bil svou první zombie jako obřad přechodu do dospělosti. Jeho postava je komplexní, mnohovrstevnatá a skvěle zahraná. Radost přináší i způsob, jakým je zobrazena britská krajina. Téměř tři desetiletí po apokalypse jsou zbývající budovy zřícené a zarostlé, ale krása a tajemství země přetrvávají. Garland rovněž naznačuje paralely s pandemií COVID-19 a tím, jak narušila fungování běžné společnosti. Během své cesty se Spike setkává s doktorem Kelsonem (skvěle ztvárněným Ralphem Fiennesem), sympatickým, byť poněkud šíleným lékařem, který buduje obrovskou kostnici na památku obětí viru. Na konci filmu zůstává Spike sám, aby prozkoumal pevninu, což vede k dalšímu velkému zvratu.

Závěr **28 let poté** připravuje půdu pro přímé pokračování: **28 let poté - Chrám z kostí**, které vyšlo začátkem tohoto roku. Poprvé v historii série jeden film bezprostředně navazuje na druhý. V závěrečné scéně **28 let poté** Spike putuje krajinou sám, je obklopen zombiemi a zachrání ho tajemná skupina cizinců. Tato skupina se stává ústředním prvkem **Chrám z kostí** a je známá jako „Jimmies“. Opět se zde projevuje britské zaměření filmu. Každý britský divák pozná, že členové gangu jsou oblečeni do teplákových souprav a blond paruk, aby vypadali jako Jimmy Savile, kdysi milovaný britský televizní moderátor a filantrop, který byl posmrtně odhalen jako notorický pedofil. Pro ostatní diváky tento odkaz nedává smysl a film jej moudře nijak nevy-

světluje. Psychopatický a zlověstný vůdce Jimmies si říká Sir Jimmy Crystal a pravděpodobně si tuto stylizaci zvolil proto, že jako dítě v roce 2002 rád sledoval Savila v televizi. **Chrám z kostí** navazuje přímo na okamžik, kdy je Spike přijat mezi Jimmies.

Chrám kostí je v mnoha ohledech odvážný film. Je hluboce podivný a nepředvídatelný; není vystavěn podle hollywoodských konvencí a obsahuje jak nesmírně něžné a dojemné momenty, tak sekvence čistého hororu. Děj staví Jimmies proti doktoru Kelsonovi, ale nejde o film,

který by byl přehnaně zaměřen na akci nebo napětí. Spíše jde o charakterovou studii o tom, jak se lidé vyrovnávají s těžkými okolnostmi. Snímek zkoumá dynamiku kultu, charitu, vědomí i duševní zdraví. V **Chrám z kostí** hrají nakažení spíše vedlejší roli – jako v těch nejlepších zombie filmech jsou skutečnými monstry lidí. Ačkoli film není dokonalý, oceňuji, kolik rizik podstoupil a jak se rozhodl neopakovat to, co už bylo řečeno. Inovace je skutečně určujícím znakem celé série. Její podivnost, zejména v posledních dvou dílech, může některé diváky odradit, přesto však stojí za zhlédnutí, protože jde o jednu z mála filmových sérií, která má rozpočet a produkční kvalitu hollywoodského filmu, a přesto zůstává pevně zakotvena ve svých lokálních tématech. Jak tato série dokazuje, v umění vyprávění je klíčem k univerzálnosti právě konkrétnost – a v tom je **28 dní poté** ve své nejlepší podobě výjimečné. **Petr Svoreň, jr.**

Bouřlivé výšiny

[...] K otázce závislosti a moci se Fennellová vyjadřuje mimořádně podivratně. Scéna, v níž se muž ptá dívky – přesně podle pravidel konsentu –, zda jí může provést něco hrozného, a ona, jím fascinovaná, stejně odpoví kladně (jako by říkala: Dělej, znič mi klidně život, hlavně ať se aspoň něco děje), ukazuje, že lidské vztahy nelze vtěsnat do tabulek a pravidel a že slova v některých typech vztahů ztrácejí téměř veškerý význam. Stejně nekonvenčně film pracuje i s motivem prázdnoty a tragické nevyhnutelnosti špatných rozhodnutí: zoufalství, jen občas proložené nějakým slastným okamžikem, zde zcela nahrazuje roli jakéhokoli romantického ideálu – na ten už dnešní divačky stejně dávno nevěří. Právě v tomto světle lze v *Bouřlivých výšinách* pozorovat i nedávno vzniklý pojem heterofatalismus: ironicky pojmenovaný postoj, rozšířený zejména na sociálních sítích, který vyjadřuje přesvědčení, že heterosexuální vztahy jsou ze své podstaty problematické, vyčerpávající a strukturálně nerovné. Co tedy zbývá – resignované přijetí skutečnosti, že „jiné to nejspíš nebude“? Láska k mužům je v tomto pojetí moderních vztahů záro-

veň zdrojem bolesti i něčeho, čemu nejde uniknout – pokud tedy žena nechce zůstat až do smrti sama.

Film Emerald Fennellové je ultimátní heterofatalistickou romancí. Nejde tu o vztah, který by bylo možné „opravit“ komunikací, terapií či správně nastavenými hranicemi. Jde o vztah od počátku destruktivní, a přesto magnetický; o spojení, které nefunguje, ale bez něhož se obě postavy nedokážou obejít. Zoufalství zde není selháním romantického ideálu, nýbrž jeho současnou, pravou podobou: láskou jako něčím, co nás musí bolet, vyčerpávat a ničit. A právě proto budou *Bouřlivé výšiny* pro část dnešní mladé generace znovu bolestně aktuální. Moderní adaptace nikdy nevznikne pouhým převyprávěním příběhu, jak ostatně režisérka jízlivě naznačuje ve scéně, kdy uťáplá šprtka Isabella předříkává svému bratru slovo od slova obsah *Romea a Julie* a on ji znuděně poslouchá.

Jakub Peřina, týdeník Echo

Abyste vznikl opravdu strašný film, musí na něm pracovat talentovaní lidé – pro obvyčejného fušera jsou vrcholy filmového trapasu nedosažitelné. **Ondřej Štindl o filmu Hamnet**

ČS FANDOM

Comic Con Praha 2026

Ódin a Dračí dech, fantasy pro bibliofily a vůbec milovníky krásných knih, najdou Brňáci v Kounicově 23 a ostatní na webu: http://www.knihkupectvi-brno.cz/kniha/odin_a_draci_dech

NON FICTION
Alexej Navalnyj

Patriot

Ódin a Dračí dech

Ještě před tím, než se provalilo, že Navalného sprovodili ze světa jedem z exotické žáby, požádal jsem o zapůjčení knihy *Patriot* Pavla Kosatíka (a pak na to zapomněl). Když jsem jej však nedávno navštívil, kniha už na mě čekala na baru.

Jsem teprve na začátku, mám za sebou popis otravy v le-tadle a jeho dětství v SSSR v uzavřeném vojenském městečku. V té první části mě překvapilo množství globálních popkulturních odkazů: citace Sheldona Coopera nebo to, že když se u něho projeví první známky otravy, zrovna na notebooku sledoval epizodu *Ricka a Mortyho*, tu, kde se Rick promění v kyselou okurku. Hned mi to ruského martyra a vlastence zlid-štilo, až jsem si říkal, zda kniha není napsána hlavně pro západ-ního čtenáře. Zamrzelo mě, že překladatel pokazil Reaganův vtip o tom, jak se v SSSR kupovalo au-to, ale je možné, že jej pokazil už autor.

Knihla vznikala v roce 2020, když se Navalnyj léčil v Německu z násled-ků otravy, vzpomíná třeba, jak jej v ne-mocnici navštívila Angela Merkelová, která se také zasloužila o jeho trans-port z Ruska. Vypadá to na zajímavé čtení.

ZR
Alexej Navalnyj: *Patriot*, Euromedia Group, edice Universum, 2025, pře-klad Manfred Strnad, 480 str., 599 Kč